

ÅRSBERETNING FOR 2017

1. Virksomhetens art og lokalisering

Landsforeningen for Hjerte- og Lungesyke (LHL) er en landsomfattende interesseorganisasjon for hjerte-, kar og lungesyke og deres pårørende. Organisasjonen skal ivareta hjerte-, kar og lungesykes interesser ved å være talerør for, samt å fremme deres sak inn mot det offentlige og i samfunnet forøvrig. Interesseorganisasjonens virksomhet er etter flytting vinteren 2018 organisert med et sekretariat på LHL- sykehuset Gardermoen på Jessheim, fylkesutvalg og lokale lag. Fylkesutvalget skal bygge nettverk gjennom å arrangere lagsamlinger samt tilrettelegge for styrking og deling av kompetanse innenfor likemannsområdet, studieområdet, brukermedvirkning og LHLs kampanjer. Fylkesutvalg skal også være et koordinerende mellomledd mellom den sentrale organisasjonen og lokallagene. Fylkesutvalgene inngår som en del av LHL. Enkelte fylker vil drive tilleggsaktivitet i egen regi. Lokallag er selvstendige enheter og inngår ikke i regnskapet til LHL.

LHL med datterselskaper har i løpet av det siste året vært preget av at virksomheten på klinikkene på Feiring og Glitre samt hovedkontoret i Storgata 33 i Oslo stod foran innflytting i nytt sykehus på Jessheim. Flyttingen fant sted i perioden februar til mars 2018.

I tillegg til å slutføre prosjektet med flytting til nytt sykehus ble vinteren 2017 preget av oppkjøpet av to klinikker i Oslo, NIMI AS og KAL-klinikken. Disse to enhetene er viktige bidrag i LHL sin satsing på ortopedi og poliklinikk virksomhet i bynære strøk. De to klinikkene er tenkt å være grunnstammen i LHLs byklinikksatsing i Oslo. Høsten 2017 var LHL delaktige i oppstarten av LHL-sykehuset Vestfold som holder til i gamle Horten sykehus. LHL eier 50 % av aksjene i selskapet. Vertikal Helseassistanse AS som ble ervervet i 2016 har i løpet av 2017 skiftet forsikringspartner fra Codan til IF.

Høsten 2017 valgte LHL å selge seg ut av virksomheten Osebergklinikken der de hadde en eierandel på 50%. Aksjene ble solgt til Norlandia AS som eide den andre halvparten av selskapet.

Vinteren 2018 har LHL gjort ytterligere to oppkjøp. I begynnelsen av februar 2018 kjøpte man 100 % av aksjene i Sandvika Nevrosenter AS. Gjennom kjøpet har LHL sikret seg landets ledende private nevrologiklinikk. LHLs ambisjoner er å utvikle Sandvika Nevrosenter videre og legge til rette for at klinikken kan ekspandere både faglig og geografisk. LHL ønsker at Sandvika Nevrosenter skal være LHLs plattform for å kunne utvikle nevrologiske tjenester ytterligere.

I slutten av februar 2018 inngikk LHL avtale om oppkjøp av 51 % av Forusakutten Kolibri, med opsjon om oppkjøp av de resterende 49 % i løpet av en to- til tre-årsperiode. Forusakutten Kolibri har to lokasjoner, i henholdsvis Stavanger og Sandnes. Hoved lokasjonen er i Trim Towers på Forus i Sandnes kommune. Kjøpet inkluderer også lokaler i Stavanger sentrum. Selskapet er et offentlig godkjent privatsykehus med kirurgisk avdeling, spesialister, allmennleger, legevakt, psykologer, vaksinesenter og offentlig godkjent bedriftshelsetjeneste. LHL ønsker å bidra med kompetanse innen forebygging, behandling og rehabilitering for på den måten å styrke virksomheten.

LHL-klinikkene

I tråd med LHLs vedtekter og LHLs strategi, driver LHL-klinikkene pasientrettede tilbud flere steder i landet.

LHL-klinikkene har i 2017 ytt sine tjenester gjennom 2 klinikker – Feiringklinikken og Glitreklinikken (samlokalisert på LHL sykehuset Gardermoen i 2018) – og 5 rehabiliteringsinstitusjoner – LHL-klinikkene Skibotn, LHL-klinikkene Bergen, LHL-klinikkene Røros, LHL-klinikkene Trondheim samt LHL-klinikkene Nærland på Jæren.

Feiringklinikken, som ligger i Eidsvoll kommune, er en spesialklinikk for behandling av voksne hjertesyke. Klinikken åpnet i august 2001 en egen avdeling for hjerterehabilitering. Feiringklinikken startet i januar 2011 opp med ablasjonsbehandling (hjertereflimmerbehandling). Det ble i 2015 tegnet en ny løpende rammeavtale med Helse Sør-Øst. Slik avtale omhandler de aktivitetene i LHL-klinikkene som finansieres gjennom Helse Sør-Øst. Avtalen gir et godt grunnlag for forsvarlig drift av rehabiliteringsvirksomheten. For den hjertevirksomheten (kardiologi og hjertekirurgi) har man levert i forhold til forhandlet ytelsesavtale for 2017 med Helse Sør-Øst (RHF). Avtalens omfang er lavere enn tidligere år og er våren 2018 under forhandling. I forhandlingene drøftes det også alternativer hvor LHL ikke leverer hjertekirurgi. Aktiviteten ved klinikken på Feiring flyttet til LHL sykehuset Gardermoen i mars 2018.

Glitreklinikken er en spesialklinikk for behandling og rehabilitering av lungesyke og er lokalisert i Nittedal kommune. Ventelister til klinikken er lange og pasienttilstrømningen stor. Aktiviteten ved klinikken gir et forsvarlig overskudd. I 2013 ble det etablert poliklinisk tilbud til hjerte- og lungesyke ved Glitreklinikken. I siste avtale med Helse Sør-Øst (RHF), har Glitreklinikken oppnådd priser og volumer som gir grunnlag for forsvarlig drift. Også aktiviteten ved Glitreklinikken er omfattet av flytting til LHL sykehuset Gardermoen. Flyttingen ble gjennomført i begynnelsen av mars 2018.

LHL-klinikkene Skibotn ligger i Skibotn, Storfjord kommune. Institusjonen har avtale med Helse Nord (RHF) som gir grunnlag for forsvarlig drift. Avtalen dekker områdene hjerte-, lunge-, kreft og fedmehabilitering. Klinikken i Skibotn har også avtale med NAV knyttet til arbeidsrettet rehabilitering som gir gode bidrag til driften.

LHL-klinikkene Røros ble offisielt åpnet 17. februar 2003 og fikk godkjenning som rehabiliteringssenter i juni samme år. Institusjonen har gjennom flere år etablert et tjenestetilbud spredt på flere pasientgrupper og har avtale med Helse Midt-Norge. Eksisterende avtale med Helse midt gikk ut ved utgangen av 2017 og som følge av anbudsprosess sommeren 2017 mistet man overvektstilbudet som var bygget opp gjennom flere år. Fra januar 2018 gir klinikken tilbud til pasienter innenfor diagnosegruppene hjerte, lunge og kreft. Avtalen med Helse Midt-Norge sammen med alternativ utnyttelse av ledig kapasitet gir grunnlag for forsvarlig drift. Virksomheten på Røros har i en perioden drevet asylmottak for mindreårige i lokalene på Moan Gård. Denne avtalen ble sagt opp våren 2017 av UDI og mottaket ble lagt ned sommeren 2017. Det jobbes med alternativ drift i lokalene.

LHL-klinikkene Trondheim ble etablert i 2009 som en underavdeling til LHL-klinikkene Røros, men har fra høsten 2016 vært drevet som egen klinikk. Avdelingen har drevet dagrehabilitering av hjerte- og lungesyke, men som følge av anbudsprosessen med Helse Midt sommeren 2017 mistet man dette tilbudet. Man fikk imidlertid tilslag på å drifte dagrehabiliteringstilbud for diagnosegruppene kreft og overvekt samt at volumet ble økt vesentlig. Eksisterende avtale med NAV om rehabilitering driftes

videre som tidligere. Klinikken er nå godt rustet for fremtiden med tanke på at volumet har økt vesentlig med en nye avtalen.

LHL-klinikkene Bergen driver sin virksomhet på Nesttun i Bergen. Rehabiliteringsvirksomheten driver primært med hjerterehabilitering knyttet opp mot avtale med Helse Vest (RHF). Prising i denne avtalen er slik at man er i stand til å drive med en forsvarlig økonomi. Klinikken i Bergen tilbyr også et døgntilbud for Arbeidsrettet Rehabilitering i regi av NAV. Virksomheten i Bergen har drevet et poliklinikktilbud siden 2016 der man tilbyr helsetjenester innenfor et vidt spekter, men med basis i hjerte- og lungepasienter. Man jobber fortløpende og aktivt med å øke pasientvolumet for poliklinikken både med hensyn på forsikringspasienter og privatbetalende pasienter.

LHL-klinikkene Nærland driver sin virksomhet i lokaler på Nærland på Jæren. Her drives i tillegg til hjerte- og lungerehabilitering også fedme- og kreftrehabilitering. Tilbudet drives i leide lokaler. Aktiviteten er regulert av samme avtale med Helse Vest (RHF) som gjelder for LHL-klinikkene Bergen og gir følgelig grunnlag for forsvarlig drift.

Arbeidet med samlokalisering og realisering av ideen om et nytt moderne sykehus ved Gardermoen ble igangsatt høsten 2012. Utredningen ble fullført i 2013. Konklusjonene fra arbeidet ble høsten 2013 lagt frem for LHLS landsmøte som med stort flertall vedtok at slik etablering kan skje. Denne etableringen har betydd betydelige investeringer men også nye inntektsmuligheter for LHL og ikke minst et bredere tilbud til LHLS interessegrupper og andre. Sommeren 2013 ble det inngått en rammeavtale med Aspelin Ramm Eiendom (ARE) om bygging av nytt sykehus. ARE har stått som utbygger av sykehuset, og planleggingen har foregått i tett dialog med LHL. Leiekontraksforhandlingene ble sluttført i juni 2015. Det svenske selskapet Hemfosa AB har hele tiden vært med som investor i prosjektet og i løpet av 2018 har de blitt eier av bygget. Byggearbeidene ble startet høsten 2015 og LHL valgte å engasjere ÅF Advansia som prosjektledere. LHL overtok bygget 1. februar 2018.

I februar og mars 2018 har virksomhetene på Feiring og Glitre blitt samlokalisert i det nye og moderne sykehusbygget ved Gardermoen. Hjerte- og lungevirksomheten vil fortsatt utgjøre kjernen i virksomheten sammen med det ortopediske tilbudet som er bygget opp med utgangspunkt i virksomheten til datterselskapet NIMI AS. Det arbeides med flere nye pasienttilbud som vil bli realisert i de nye lokalene.

NIMI AS

Vinteren 2017 kjøpte LHL 100 % av aksjene i NIMI AS. Nimi ble grunnlagt som et spesialistmiljø for behandling av idrettsutøvere på alle nivåer. I dag er det et fullverdig medisinsk spesialistsenter for folk flest samt at de er et trenings- og rehabiliteringssenter. Virksomheten drives fra lokaler på Ullevål Stadion. Nimi er ledende på utredning og behandling av pasienter med skader i ledd-, muskel- og skjelettsystemet i tillegg til å ha et helhetlig tilbud innen helse- og livsstilssykdommer. Virksomheten på Nimi kjennetegnes av tverrfaglig samarbeid mellom ulike helseprofesjoner som driver forskningsbasert aktiv rehabilitering i praksis. NIMI er viktig for LHL i forbindelse med videreutvikling av ortopedi som et satsingsfelt. Pasientene kan komme til før og etter konsultasjon i NIMI sine lokaler på Ullevål Stadion og kirurgiske inngrep vil bli utført på LHL sykehuset Gardermoen.

KAL-klinikken

I februar 2017 kjøpte LHL 100 % av aksjene i selskapene KAL-klinikken AS og KAL-klinikken Privat AS. De to selskapene utgjør til sammen virksomheten KAL-klinikken som holder til på Ullevål Stadion. KAL-klinikken driver blant annet behandling innen astma og allergi, kols, øre-nese-hals,

hudsykdommer og barnesykdommer. Oppkjøpet av NIMI og KAL-klinikken utgjør det viktigste grunnlaget for etablering av byklinik i Oslo. Per januar 2018 valgte LHL å fusjonere de tre selskapene til en juridisk enhet. Virksomhetene drives uforandret i sine respektive lokaler også etter fusjonen. Frem i tid ser man for seg synergier mellom de to virksomhetene i forbindelse med samlokalisering.

Eiendomsvirksomheten

Forvaltningen av LHLs eiendommer er håndtert av ekstern aktør – BASALE.

Som følge av landsmøtets beslutning om å flytte driften på Feiring og Glitre inn i nye lokaler på Gardermoen, ble disse eiendomsverdiene kraftig skrevet ned i 2013. For eiendommen Glitre er det gjort ekstra avskrivninger som følge av at det er tegnet kontrakt om overdragelse av eiendommen i 2018. Akselererte avskrivninger skal reflektere verdi på eiendommen på overtakelsestidspunktet. Eiendommen på Feiring ble solgt sommeren 2017.

Driften i den samlede eiendomsvirksomheten gir et overskudd på MNOK 11,1. Etter at eiendommen på Røros ble solgt i 2016 og Feiring ble overdratt til ny eier sommeren 2017 består eiendomsvirksomheten nå av eiendommene på Glitre og Skibotn. For eiendommen Glitre er det inngått avtale om salg som effektueres sommeren 2018.

Vertikal Helseassistanse AS

Aksjene i Vertikal Helseassistanse AS ble kjøpt av LHL via selskapet Helseassistanse Holding AS i april 2016. Vertikal Helse er en medisinsk kompetansebedrift som tilbyr et bredt spekter av tjenester. Selskapet er Norges største leverandør av helseforsikring og formålet er å bidra til redusert sykefravær og korter ventetid i helse-Norge. I september 2017 inngikk Vertikal Helse avtale med IF som ny forsikringspartner. Vertikal Helses medisinske kompetanse vil være førende for alle helserelaterte tjenester innenfor samarbeidet. Sammen med If skal man utvikle nye forsikringsprodukter med fokus på innovasjon, medisinsk kompetanse og gode kunde-/pasientopplevelser. Helseforsikring til private, bedrifter og organisasjoner er hovedproduktet. I tillegg tilbys HMS tjenester, tannforsikring og helseformidling. Vertikal Helse har sammen med If over 230.000 medlemmer. I 2017 bistod selskapet over 55.000 pasienter og sørget for at de fikk rett behandling til rett tid. Alle pasientene får tildelt en personlig medisinsk rådgiver som følger dem før, under og etter behandling. I løpet av 2017 har man utvidet innholdet i tjenesten og kundene tilbys nå døgnåpen Helsetelefon og on-line legetjeneste.

LHLs Internasjonale tuberkulosestiftelse

LHL etablerte i 2012 en egen stiftelse som håndterer LHLs internasjonale og nasjonale arbeid med tuberkulose. Stiftelsen hadde sitt første driftsår i 2013. Stiftelsens arbeid er ikke en del av konsernets aktivitet. Stiftelsen utfører arbeide for svært mange tuberkuløse i mange land på 3 kontinenter samt i Norge.

2. Fortsatt drift

Etter store omstillinger har LHL-gruppen i løpet av de siste årene levert tilfredsstillende resultater knyttet til sin drift. 2016 ble imidlertid et år hvor den kliniske virksomheten gikk med underskudd. Hovedforklaringen på slikt underskudd er at kjøp fra Helse Sør-Øst er redusert. Som en konsekvens av slik reduksjon i kjøp i løpet av 2016 ble det gjennomført betydelige kutt i kostnader i så vel den kliniske driften som i medlemsorganisasjonen. Regnskapet for 2017 viser igjen store underskudd knyttet

hjertedelen av ytelsesavtalen mot Helse Sør-øst. For 2017 har man vært opptatt av å ivareta prosessen rundt flytting til nye lokaler i LHL sykehuset Gardermoen på en god måte, men det har også vært stor fokus på å effektivisere driften. Utviklingen i avtaleforholdet med Helse Sør-øst med hensyn på volum for hjerte-kirurgi har imidlertid kommet til et punkt der LHL må innse at de beveger seg under kritisk volum i forhold til å kunne forsvare å drive tilbudet videre. Dette gjelder både mhp faglig nivå, men ikke minst kostnadsnivået for tilbudet som helhet. Det arbeides videre med effektivisering i forbindelse med samlokaliseringen av virksomheten i LHL-klinikkene Feiring, LHL-klinikkene Glitre og LHLs administrasjon på Gardermoen samt realisering av synergier mot oppkjøpte virksomheter.

Det har i 2017 vært enkelthendelser som gir store effekter for regnskapet. Ferdigstilling av sykehusprosjektet på Gardermoen, skifte av pensjonsordning fra ytelsespensjon til innskuddspensjon for alle ansatte unntatt sykepleierne og salg av eiendommen på Feiring har vært med å påvirke henholdsvis morselskapets- og gruppens resultat for året. Året 2017 har vist at oppkjøpet av Vertikal Helse har vært strategisk riktig med hensyn på å bli en sterk aktør i forsikringsmarkedet. Forsikringsomsetningen for gruppen er doblet fra 2016 til 2017. Tallene for første kvartal 2018 viser en ytterligere vekst. Investeringen i Vertikal Helse og samarbeidet med IF vurderes å gi ytterligere muligheter til å skape vekst og nye inntekter i fremtiden. Det faktum at gruppen har utvidet sitt tilbud har også gitt nye muligheter i form av at man har vunnet en andel av Helse Sør-øst sitt anbud innenfor somatiske spesialisthelsetjenester våren 2018. Vinteren 2018 har LHL inngått et samarbeid med Karolinska Universitetssjukhuset i Stockholm om operasjon av svenske hjertepasienter. Det er lange ventelister i Sverige knyttet til hjerte kirurgi og LHL kan være med å avhjelpe dette og samtidig utnytte ledig kapasitet i driften på sykehuset på Gardermoen.

Fremover forventer man at etableringen av nye tilbud ved LHL sykehuset Gardermoen og synergier ved å samle driften fra Feiring og Glitre vil gi positive effekter for inntjeningen i klinikkvirksomheten og gi en større differensiering av inntektsmulighetene i virksomheten. Det vil i årene fremover arbeides videre med etablering av tilbud i de større befolkningssentra i tråd med LHLs vedtatte strategi.

Etableringen av nytt sykehus på Gardermoen har påvirket LHLs likviditet kraftig. LHL har arbeidet med finansiering mot banker og andre finansieringsinstitusjoner. Ved regnskapsavleggelsen er det etablert forsvarlige kreditter og finansielle løsninger for det kommende år. LHL vil arbeide videre med sikte på en mer langvarig finansiell løsning.

Forutsetningen for fortsatt drift er lagt til grunn ved utarbeidelse av årsregnskapet 2017.

3. Arbeidsmiljø

Det generelle arbeidsmiljøet i LHL og underliggende virksomheter vurderes som godt. Det har vært noe usikkerhet og uro i de institusjoner og virksomheter hvor det er gjennomført eller planlegges omstillinger. Omorganiseringene og restruktureringene gjennomføres i tråd med lovbestemmelser som regulerer drøftinger og involvering av ansatte. Fravær pga sykdom i LHL i 2017 på 5,5 %. Langtidsfravær utgjorde 3,9 %. Ledelsen har faste møter med ansattes tillitsvalgte og vurderer løpende tiltak i forhold til arbeidsmiljø.

Virksomheten er ikke fast tilknyttet bedriftshelsetjeneste, men kan ved behov bestille tjenester. Klinikk virksomheten er tilknyttet bedriftshelsetjeneste som er totalleverandør. Virksomheter utenfor Østlandet benytter lokale underleverandører. Fra 2004 er LHL en inkluderende arbeidslivsbedrift (IA). Det er ikke registrert alvorlige skader i konsernet i 2017.

4. Ytre miljø

Virksomheten til LHL påvirker ikke det ytre miljø i vesentlig grad eller i større grad enn sammenlignbare virksomheter.

5. Likebehandling

LHL har som mål å være en arbeidsplass der det ikke diskrimineres på bakgrunn av etnisitet, nasjonal opprinnelse, hudfarge, språk, religion og livssyn. LHL tilstreber full likestilling mellom kvinner og menn. LHL har i sin policy innarbeidet forholdet rundt likestilling som tar sikte på at det ikke forekommer forskjellsbehandling grunnet kjønn i saker som for eksempel lønn, avansement og rekruttering. LHL har tradisjonelt rekruttert fra miljøer hvor antall kvinner og menn er jevnt representert.

Av LHLs ansatte er 499 kvinner. Dette utgjør 73%. I sentralstyret er 7 av 14 medlemmer kvinner. Dette utgjør 50 %.

LHLs Ledergruppe har i 2017 består av 8 kvinner og 5 menn.

6. Selskapets stilling og resultatet av virksomheten

Etter styrets oppfatning gir årsregnskapet for 2017 et forsvarlig uttrykk for foreningens stilling og resultatet av virksomhetene. Utover det som fremgår nedenfor og årsregnskapet, kjenner ikke styret til andre forhold vedrørende markedsforhold og prisutvikling som er av interesse for å bedømme selskapet.

Årets regnskap viser et underskudd etter skatt for LHL-gruppen på MNOK 105,2. For enheten LHL som omfatter LHL-klinikkene og medlemsorganisasjonens aktivitet vises et underskudd på MNOK 26,6.

Resultatet for LHL-gruppen er sterkt påvirket av høye avskrivingskostnader knyttet til goodwill fra oppkjøpene Vertikal Helseassistanse, NIMI og KAL-klinikken og negativ pris og volumeffekt knyttet til hjerteytelsen som ligger i avtalen med Helse Sør-øst. Dette sammen med kostander knyttet til bygging av nytt sykehus, ekstra kostander knyttet til skifte av pensjonsordning og tilhørende kompensasjoner gjør at 2017 resultatmessig svakt for LHL.

Goodwill og immaterielle eiendeler i konsernregnskapet fremkommer som følge av erverv av aksjer i selskapene Vertikal Helseassistanse (2016) og NIMI og KAL-klinikken (2017). Goodwill avskrives over 10 år. Avskrivningshorisont er valgt ut fra en vurdering av markedsmessige og avtalemessige forhold i helseforsikringsmarkedet. Immaterielle eiendeler knyttet til oppkjøpene fremkommer etter vurdering av identifiserbare merverdier på oppkjøpstidspunktet. Immaterielle eiendeler består av kundeportefølje, merkevare og leverandøravtaler. Kundeportefølje og merkevare avskrives over 10 år. Avskrivningshorisont er valgt ut fra vurdering av markedsmessige forhold. Merverdi knyttet til leverandøravtaler vurderes å ha en noe kortere levetid, og avskrives over 3 år fra oppkjøpstidspunktet. Se for øvrig eget avsnitt med beskrivelse av virksomhetene.

Pasientorganisasjonen isolert viser positive resultater som følge av store testamentariske gaver, god omsetning for lotteriet og stabile inntekter knyttet til medlemsmassen. Resultatene i klinikkvirksomheten er preget av at man blir presset på både volum og pris fra sine samarbeidspartnere

og da særlig helseforetakene. Det arbeides kontinuerlig med å redusere usikkerhet på inntektssiden samt redusere kostnader på driften.

LHL har Handelsbanken som sin hovedbankforbindelse. Coventans knyttet til oppkjøpsfinansieringen av Vertikal Helseassistanse AS krever 40% egenkapital samt en gjeldsgrad sett i forhold til EBITDA (justert for ekstraordinære poster) på 3,25. Tillatt gjeldsgrad reduseres over de neste år. LHL har hittil ikke vært i brudd med covenants

Egenkapitalandelen for gruppen pr årsslutt 2017 er 49,0 %, og for LHL 56,4 %. For 2016 var egenkapitalandelen på hhv 53,5 % og 52,3 %. EBITDA for LHL-gruppen er på minus MNOK 14,1 for 2017 (MNOK 76,7 i 2016). LHL viser en EBITDA på minus MNOK 52,4 i 2017 (MNOK 1,8 i 2016)

Likviditet

LHL-gruppen har gjennom 2017 hatt en tilfredsstillende likviditet. Samlet bankbeholdning i LHL-gruppen var pr. 31.12.2017 var MNOK 277,2 inklusive plasserte midler. I LHL var likviditetsbeholdningen MNOK 262,4 pr. 31.12.2017. LHL har en kassakredittramme på MNOK 23 i Handelsbanken. Per årsslutt 2017 var kassakredittoptrekket ikke benyttet.

Netto likviditetsendring fra virksomhetene i konsernet i 2017 viser en økning på MNOK 54,0. Resultat før skatt var på MNOK -121,4. Differansen skyldes hovedsakelig:

- Avskrivninger på MNOK 96,9
- Salg av eiendommen Feiring MNOK 159. Det ble innfridd gjeld på MNOK 33,5 i forbindelse med transaksjonen
- Det er i tillegg innfridd gjeld på MNOK 22,5 knyttet til oppkjøpsfinansiering av Vertikal Helseassistanse
- Effekt av øvrig tidsavgrensningposter, kundefordringer og leverandørgjeld samt investeringer utgjør MNOK 25,9

Samlet kontantstrøm i LHL var på MNOK 230. Resultat før skatt var på minus MNOK 34,9. Differansen skyldes hovedsakelig:

- Oppgjør ved salg av aksjer i Feiring Eiendom AS på MNOK 174,2
- Oppgjør av konsernintern gjeld mot solgte og avviklede selskaper på MNOK 110
- Investeringer, hovedsakelig i tilknytning til sykehuset på MNOK 69,5
- Endringer i tidsavgrensninger, kundefordringer, leverandørgjeld, investeringer og innfrielse av gjeld utgjør netto MNOK 20
- Andre poster utgjør MNOK 33,6

Inntekter og kostnader

Inntekter

For LHL-gruppen er inntektene økt med MNOK 118,4. De vesentlige endringene skyldes helårseffekt av oppkjøpet av Vertikal Helseassistanse AS i april 2016 som utgjør ca MNOK 31 i endring mellom de to årene. Oppkjøp av NIMI og KAL-klinikken vinteren 2017 utgjør MNOK 83 i omsetning. I tillegg har man for gruppen bokført et tap knyttet til salg av eiendommen på Feiring. LHL-klinikkene viser en økning i omsetning på MNOK 22,1. Hovedtyngden av økningen kommer på enhetene som nå er en del av LHL sykehuset Gardermoen og skyldes prisøkning og god utnyttelse av avtalene på rehabilitering i

2017 samt at man har hatt en vesentlig vekst i omsetning mot forsikring og privat som motvirker prisreduksjon i avtalen mot Helse Sørøst på hjerteområdet. Inntektene for pasientorganisasjonen ligger på samme nivå i 2017 som i 2016.

Kostnader

De samlede driftskostnadene i LHL-gruppen er økt med MNOK 314 sammenlignet med 2016. Økningen kan forklares med flere forhold. Helårseffekt av kjøpet av Vertikal utgjør ca MNOK 30. Oppkjøpet av NIMI og KAL-klinikken gir en kostnadsøkning for gruppen på MNOK 88. Reversering av nedskrivninger på eiendommen på Feiring tilsvarende MNOK 88,8 reduserte driftskostnadene for 2016. Avskrivning av immaterielle eiendeler/goodwill har økt med MNOK 19, kostnadene til sykehusprosjektet var MNOK 12 høyere i 2017 enn i 2016 og pensjonskostnadene for LHL har økt med MNOK 27 hvorav MNOK 19 er knyttet til kompensasjoner etter skifte av pensjonsordning i 2017. Den økte aktiviteten på sykehusenhetene har medført økte varekostnader med MNOK 12 og økte kostnader knyttet til innleie av operatører og annen spesial-arbeidskraft på MNOK 13. Til slutt har lønnsoppjøret for 2016 medført en generell økning i personalkostnadene.

Sentralstyret vedtok vinteren 2017 et kostnadseffektiviseringsprogram for konsernet. Dette sammen med potensialet for synergier for enhetene som nå er samlokalisert i LHL sykehuset på Gardermoen er å gi et redusert kostnadsnivå fremover.

Finansposter

For LHL-gruppen er netto finanskostnader økt med MNOK 6,5 fra 2016 til 2017. Kostnadsøkningen forklares med at man har brukt av gruppens likviditet til å finansiere kjøpet av Vertikal samt at likviditet er benyttet til investeringer i sykehuset. Således har man mindre renteinntekter i 2017 enn i 2016. Deler av kjøpesummen knyttet til Vertikal er lånefinansiert slik at rentekostnadene for gruppen øker i takt med økt gjeldsbelastning.

Balanse

Eiendeler

Som følge av kjøp av aksjene i Vertikal Helse i 2016 og kjøp av NIMI og KAL-klinikken i 2017 har gruppen fått totalt MNOK 392 i bokførte immaterielle eiendeler. MNOK 206 er knyttet til identifiserte merverdier og MNOK 186 er klassifisert som goodwill. LHL-gruppens varige driftsmidler er redusert som følge av salg av eiendommen på Feiring. I løpet av 2017 er MNOK 62 av de totale investeringene LHL skal gjøre i inventar og utstyr på det nye sykehuset bokført. Dette sammen med en mindre økning i verdiene knyttet til kjøp av NIMI og enkelte investeringer i eksisterende drift gir en netto reduksjon i varige driftsmidler på MNOK 129. Kundefordringene for både morselskapet LHL og Vertikal er vesentlig lavere ved utgangen av 2017 sammenliknet med 2016. For øvrige poster er det små endringer. Se for øvrig avsnittet om likviditet.

Egenkapital og gjeld

Som følge av resultatet for 2017 er LHL-gruppens egenkapital redusert med MNOK 105,3. For LHL er reduksjon i egenkapitalen MNOK 26,6 også her som følge av resultatet for 2017. Gjeld til

kredittinstitusjoner nedbetales etter plan og er således redusert fra 2016 til 2017. Langsiktig lånefinansiering knyttet til eiendommen på Feiring er gjort opp i forbindelse med salget. Annen kortsiktig gjeld ligger totalt sett på samme nivå som for 2016. Balansført pensjonsforpliktelse er økt med MNOK 12. Samtidig er ikke resultatført estimatavvik redusert med MNOK 46. Endringene forklares i stor grad av endringen fra ytelses- til innskuddspensjon for mange ansatte.

Markedsrisiko

LHL er utsatt for avtalerisiko i forbindelse med LHL-institusjonenes avtaler med helseregionene. Avtalesituasjonen er stadig satt under press. Glitreteknikken inngikk fra 1. januar 2015 en løpende avtale om å drive rehabiliteringstjenester innenfor lungeområdet som gir gode rammer for driften fremover. Ved Røros Rehabilitering har man etter anbudsprosess fått ny avtale fra årsskiftet 2017/2018 som har et vesentlig lavere volum enn tidligere. Det reduserte volumet medfører ledig romkapasitet som søkes erstattet med alternative inntektskilder. Virksomheten på Røros gir med dagens planer mulighet for å drive lønnsomt. Hjertervirksomheten fra Feiringklinikken, som nå er flyttet til LHL sykehuset Gardermoen, har gjennom den løpende rammeavtalen med Helse Sør-øst vært en sikker inntektskilde for virksomheten. Gjennom de senere årene har avtaleforholdet blitt satt under press både med hensyn på volum og pris. Med de volum Helse Sør-øst tilbyr fremover knyttet til hjerte kirurgi må LHL stille seg spørsmål om det er forsvarlig både faglig og økonomisk og fortsette tilbudet. Det vurderes ulike modeller som vil underbygge videre aktivitet på hjerteområdet for sykehuset. Bergen og Nærlands rehabiliteringsvirksomhet der hovedavtalen er med Helse Vest er priset slik at det er mulig å drive lønnsomt. Skibotn rehabiliterings hovedavtale med Helse Nord som gir grunnlag for lønnsom drift. Avtalenes varighet og volum varierer og det vil være usikkerhet knyttet til den langsiktige inntjeningen som følger av skiftende rammevilkår.

NIMI AS har en mindre avtale med Helse Sør-øst på dag rehabilitering. Øvrig omsetning er knyttet til forsikring og private kunder. NIMI har et godt merkevarenavn og er en anerkjent aktør. KAL-klinikken utøver i hovedsak poliklinikkjenester og er basert på leger med offentlige avtaler, avtaler med forsikringsselskaper og private kunder. Gjennom 2017 har man sett en god økning i forsikrings- og privat omsetningen. Samarbeid med Vertikal/IF gir viktige bidrag til begge klinikkene.

Vertikal Helse er eksponert for endringer i konkurransesituasjonen og konkurranse fra alle anerkjente norske forsikringsselskaper. Høsten 2017 valgte man å skifte forsikringspartner fra Codan til IF. Ledelsens vurdering er at dette er et klokt valg som gir selskapet tilgang til et vesentlig økt forsikringsvolum. Vertikal er i tillegg eksponert for økonomiske konjunkturer. Flere av selskapets største avtaler er sikret over flere år, noe som bidrar til å redusere markedsrisikoen. Selskapet har et sterkt merkenavn i sitt marked, og skårer svært høyt i fornøydhetsgrad hos sine kunder. Dette er noe som bidrar til å redusere markedsrisiko.

LHL-gruppen er eksponert for svingninger i rentenivået som følge av lange lån knyttet til eiendomsvirksomheten og oppkjøpsfinansiering.

LHL er til slutt utsatt for generell inntektsrisiko i forbindelse med lotteri, aksjoner, testamentariske gaver og andre aktiviteter rettet mot privatmarkedet. Inntektene påvirkes av politiske rammebetingelser, renomméfaktorer og konjunkturer.

LHL er generelt utsatt for svingninger i priser og volum på offentlige avtaler og generelle svingninger i markedet. Det er derfor usikkerhet knyttet til fremtidige forhold.

Kredittrisiko

Risiko for at motparter ikke har økonomisk evne til å oppfylle sine forpliktelser anses generelt for lav.

7. Styring og kontroll

Det er også i 2017 arbeidet videre med å sikre god styring og kontroll i LHL-gruppen. Av tiltak kan nevnes

- Styrking av kompetanse og kapasitet på eierstyring og oppfølging av virksomhetene i gruppen
- Løpende møter mellom eier og virksomhetene
- Videreutvikling av styringsmodellen for gruppen - Viktigheten av samarbeid og integrasjon mellom virksomhetene har økt.
- Implementering av felles mal-verk for økonomisk rapportering for alle enheter

Ledelsen i LHL har hatt betydelig fokus på forbedring av styring og kontroll i gruppen i også i 2017. Denne jobben fortsetter for fullt i 2018.

8. Fremtidig utvikling

I overskuelig framtid vil behovet for foreningen og institusjonenes tjenester være økende, men samtidig i utvikling og endring. Alvorlige sykdommer som kols, kreft og diabetes er sterkt økende. På grunn av redusert dødelighet for mange sykdommer er det mange mennesker som lever med sykdom, og det er derfor økende behov for rehabilitering. Det er klare signaler fra det politiske miljøet, så vel i posisjon som opposisjon, om at de anser tjenester fra frivillig sektor som et viktig supplement i helsesektoren. Det er imidlertid ikke klart hvordan samhandlingsreformen vil påvirke tjenestebehovet i våre rehabiliteringsinstitusjoner.

Den viktigste delen av kjernevirksomheten er medlemsorganisasjonen. Gjennom de tiltak som er gjennomført er organisasjonen satt i stand til å ivareta sin rolle som samfunnspolitisk aktør samt pådriver og sosial entreprenør i forhold til tjenestetilbud for våre målgrupper. Det presiseres at skiftende politiske og samfunnsmessige forhold i stor grad påvirker våre institusjoner og klinikker og at det dermed er usikkerhet knyttet til vurdering av fremtidige forhold.

Det arbeides med etablering av nye tilbud i de store bysentra samt tilbud som blir viktige supplementer til det offentlige helsevesen. Organisasjonen LHL vil søke å utvikle nye aktiviteter som bidra til å hjelpe og styrke våre målgruppers situasjon. Et svært viktig arbeid for LHL i årene som kommer vil være å gjennomføre arbeidet med etablering av nye aktiviteter som kan bedre tjenestetilbudet for LHLs interessegrupper. Dette arbeidet er konkretisert gjennom LHL sykehuset på Gardermoen, etablering av nye tilbud og kvalitetsforbedringer.

LHL

9. Styrets forslag til resultatdisponering

Årsresultatet i LHL gir et underskudd på kr 26 602 464 etter skatt. Sentralstyret foreslår at underskuddet dekkes av annen egenkapital.

Sentralstyret har gjennomgått resultatene i selskapene som inngår i konsernet. Samlet resultat for konsernet gir et underskudd på kr 105 275 443 som dekkes av annen egenkapital.

Jessheim 8. mai 2018

Wenche Mønrad
Styrets leder

Ole Bele
1. nestleder

Inger Berit Stene
2. nestleder

Magne Hagen
Styremedlem

Bernhard Rudjord
Styremedlem

Svein Holmen
Styremedlem

Odd Arne Grande
Styremedlem (vara)

Else Magni Horten
Styremedlem

Ann-Helen Stangnes
Styremedlem

Jan Ingvar Bakke
Styremedlem

Bjørn Bjørnstad
Styremedlem

Grete Romsdalen
1. vara

Olaf Rødevand
Ansattes representant

Iselin Løvhøiden
Ansattes representant (vara)

Kjersti Lindberg
Ansattes representant

Frode Jahren
Generalsekretær

Landsforeningen for hjerte -og lungesyke

Resultat

LHL Mor				LHL Konsern	
2016	2017		Note	2017	2016
<u>Driftsinntekter og driftskostnader</u>					
748 741 182	777 649 719	Salgsinntekter		840 835 375	831 326 985
25 203 050	28 663 628	Tilskudd	5	28 702 228	25 203 050
113 701 811	103 412 454	Andre driftsinntekter	8	243 499 112	138 154 458
887 646 043	909 725 801	Sum driftsinntekter	4	1 113 036 715	994 684 493
109 683 050	121 549 617	Varekostnad		132 752 335	110 815 882
512 731 159	579 310 482	Lønns og personalkostnad	6,7	670 470 525	549 467 103
27 549 555	25 545 506	Avskrivning anleggsmidler	3,10	43 682 245	46 374 979
0	0	Avskr. immaterielle eiendel.	10	53 225 123	33 908 272
0	0	Reversering nedskrivning	10	0	-88 230 147
0	0	Tap fra felleskontr. Selskap	20	789 789	0
263 499 039	261 300 526	Andre driftskostnader	3,6,8,20	323 151 597	257 765 336
913 462 803	987 706 131	Sum driftskostnader		1 224 071 614	910 101 425
-25 816 760	-77 980 330	Driftsresultat		-111 034 899	84 583 068
<u>Finansinntekter og finanskostnader</u>					
30 736 321	31 850 202	Renteinntekter	8	2 734 929	3 707 967
235 601 394	21 576 497	Andre finansinntekter	3	608 767	270 071
5 574 648	7 127 243	Rentekostnader	8	7 717 436	7 902 725
56 865 126	3 302 315	Andre finanskostnader	3	6 039 037	36 939
203 897 941	42 997 141	Resultat av finansposter		-10 412 777	-3 961 626
178 081 181	-34 983 189	Ordinært resultat før skatt		-121 447 676	80 621 442
-3 954 667	-8 380 725	Skattekostnad	9	-16 172 233	-5 152 923
182 035 848	-26 602 464	Årsresultat	15	-105 275 443	85 774 365

Balanse

LHL Mor				LHL Konsern	
2016	2017		Note	2017	2016
<u>Eiendeler</u>					
<u>Immaterielle eiendeler</u>					
0	0	Goodwill	10	186 050 809	208 376 906
0	0	Andre immaterielle eiendeler	10	206 176 964	204 781 027
3 954 667	12 428 194	Utsatt skatt	9	18 919 482	4 165 568
3 954 667	12 428 194	Sum varige driftsmidler	10	411 147 255	417 323 501
<u>Varige driftsmidler</u>					
10 387 461	7 649 450	Tomter, bygninger, o.l		78 906 025	259 618 449
59 890 134	106 103 590	Driftsløsøre, inventar o.l		117 386 325	65 684 100
70 277 595	113 753 040	Sum varige driftsmidler	10	196 292 350	325 302 549
<u>Finansielle driftsmidler</u>					
170 951 780	42 331 092	Aksjer i datterselskap	11	0	0
		Aksjer i tilknyttede selskaper	20	4 267 378	
22 477 574	25 001 804	Aksjer i andre selskaper	11	25 001 804	22 355 674
610 804 859	417 003 674	Lån til foretak i samme konsern	8	0	0
4 785 293	0	Pensjonsmidler	7	0	4 785 293
134 664	9 716 466	Andre langsiktige fordringer		9 716 466	8 974 557
809 154 170	494 053 036	Sum finansielle anleggsmidler		38 985 648	36 115 524
883 386 432	620 234 270	Sum anleggsmidler		646 425 253	778 741 574
<u>Omløpsmidler</u>					
12 899 523	13 458 732	Varebeholdning	12	16 532 484	15 211 085
<u>Fordringer</u>					
107 461 003	96 631 946	Kundefordringer		70 814 495	115 816 178
35 806 276	119 336 182	Andre kortsiktige fordringer		54 955 427	38 973 854
143 267 279	215 968 128	Sum fordringer	8,13	125 769 922	154 790 032
32 107 544	262 432 160	Bankinnskudd, kontanter o.l	14	277 201 863	223 158 593
188 274 346	491 859 020	Sum omløpsmidler		419 504 269	393 159 710
1 071 660 778	1 112 093 290	Sum eiendeler		1 065 929 522	1 171 901 284

LHL

Balanse

LHL Mor				LHL Konsern	
2016	2017		Note	2017	2016
		<u>Egenkapital og gjeld</u>			
		<u>Egenkapital</u>			
		<u>Innskutt egenkapital</u>			
14 000 000	14 000 000	Driftssikkerhetskapital		14 000 000	14 000 000
		<u>Opptjente egenkapital</u>			
7 221 330	7 247 098	Fondsavsetninger		7 247 098	7 221 330
632 731 743	606 129 279	Annen egenkapital		501 046 219	606 321 662
653 953 073	627 376 377	Sum egenkapital	15	522 293 317	627 542 992
		<u>Forpliktelse</u>			
61 559 706	73 334 844	Pensjonsforpliktelse	7	73 334 844	61 559 706
0	0	Utsatt skatt	9	46 894 056	48 715 368
61 559 706	73 334 844	Avsetning til forpliktelser		120 228 900	110 275 074
		<u>Langsiktig gjeld</u>			
140 000 000	126 000 000	Gjeld til kredittinstitusjoner	16	185 210 000	201 210 000
54 862 501	0	Langsiktig gjeld til konsern	8	0	0
194 862 501	126 000 000	Langsiktig gjeld		185 210 000	201 210 000
		<u>Kortsiktig gjeld</u>			
10 728 297	11 678 601	Andre avsetninger		11 678 601	10 728 297
30 387 679	47 604 292	Leverandørgjeld	8	53 604 502	32 893 084
30 804 122	39 755 592	Skyldig offentlige avgifter		45 965 687	40 330 506
89 365 400	186 287 898	Annen kortsiktig gjeld	8,17	125 075 541	145 919 497
0	55 686	Betalbar skatt	9	1 872 974	3 001 834
161 285 498	285 382 069	Kortsiktig gjeld		238 197 305	232 873 218
417 707 705	484 716 913	Sum gjeld		543 636 205	544 358 292
1 071 660 778	1 112 093 290	Sum gjeld og egenkapital		1 065 929 522	1 171 901 284

LHL

Jessheim 8. mai 2018

Wenche Monrad
Styrets leder

Ole Bele
1. nestleder

Inger Berit Stene
2. nestleder

Magne Hagen
Styremedlem

Bernhard Rudjord
Styremedlem

Svein Holmen
Styremedlem

Odd Arne Grande
Styremedlem (vara)

Else Magni Horten
Styremedlem

Ann-Helen Stangnes
Styremedlem

Jan Ingvar Bakke
Styremedlem

Bjørn Bjørnstad
Styremedlem

Grete Romsdalen
1. vara

Olaf Rødevand
Ansattes representant

Iselin Løvhøiden
Ansattes representant (vara)

Kjersti Lindberg
Ansattes representant

Frode Jahren
Generalsekretær

Kontantstrømsanalyse

LHL Mor			LHL Konsern	
2016	2017		2017	2016
Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter				
178 081 181	-34 983 189	Resultat før skattekostnad	-121 447 676	80 621 442
0	0	Periodens betalte skatt	-3 001 835	0
-105 000 503	-18 439 922	Gevinst/tap ved salg av driftsmidler	5 422 078	-28 536 761
27 549 555	25 545 508	Avskrivninger	96 944 520	77 016 690
-75 559 518	0	Nedskrivning/rev. Av nedskr. av anleggsmidler	208 023	-88 230 147
18 972 533	16 560 431	Endring i pensjonsforp. og andre tidsavgrensninger	-21 570 755	14 729 431
-326 113	-559 209	Endring varelager	-1 321 399	-2 637 675
-11 555 394	10 829 057	Endring i kundefordringer	45 001 683	-19 980 546
11 237 382	17 216 613	Endring i vareleverandører	20 711 418	11 041 030
-909 979	115 312 925	Endring i andre tidsavgrensingsposter	-21 570 755	60 954 897
42 489 144	131 482 212	Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	38 296 276	104 978 361
Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter				
5 287 807	310 000	Innbetalinger ved salg av varige driftsmidler	159 023 576	110 000 000
-21 874 276	-69 492 423	Utbetalinger ved kjøp av varige driftsmidler	-110 363 780	-24 747 585
-400 000 000	0	Utbetaling på lånefordring konsern		0
0	-9 582 302	Utbetalinger på andre lånefordringer	-741 909	0
15 470	110 271 279	Innbetaling på andre lånefordringer	0	68 577 239
-143 631 934	0	Opptrekk konsernktto ordningen ved avvikling datter	0	0
0	174 235 911	Innbetalinger ved salg av aksjer	0	0
-2 187 897	-29 537 560	Investert i aksjer	-7 580 896	-395 700 000
-562 390 830	176 204 905	Netto kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter	40 336 994	-241 870 346
Kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter				
184 862 501	0	Innbetaling gjeld konsernselskap	0	0
155 000 000	0	Innbetalinger ved opptak av annen gjeld	31 120 000	155 000 000
0	-54 862 501	Utbetalinger gjeld konsernselskaper		0
-69 000 000	-22 500 000	Utbetalinger ved nedbetaling av annen gjeld	-55 710 000	-75 640 000
270 862 501	-77 362 501	Netto kontantstrømmer fra finansieringsaktivitet	-24 590 000	79 360 000
-249 039 185	230 324 616	Netto kontantstrøm for perioden	54 043 270	-57 531 985
71 591 031	32 107 544	Kontanter ved periodens begynnelse	223 158 583	280 690 578
209 555 698	0	Kontanter mottatt ifm virksomhetsoverdragelse	0	0
32 107 544	262 432 160	Kontanter ved periodens slutt	277 201 863	223 158 593
32 107 544	262 432 160	Bankinnskudd	277 201 863	223 158 593

LHL

Noter til regnskapet

Note 1 - Virksomheten som regnskapet omfatter

Regnskapet omfatter hovedregnskapet for LHL, Landsforeningen for hjerte og lungesyke. Regnskapet omfatter LHLs aktiviteter sentralt og fylkesutvalg, aktiviteter i regi av lag og de fylker som har valgt å opprettholde selvstendige fylkeslag inngår ikke.

Konsern omfatter LHL og datterselskaper hvor LHL direkte eller indirekte har kontrollerende eierinteresser. Direkte eid selskaper er Astma og Allergi AS, LHL Hjerneslag AS, LHL Eiendom AS, LHL Gardermoen Drift AS, Spesialisthospitalet AS, Skibotn Rehabilitering Eiendom AS, Glittre Klinikken Eiendom AS, Helseassistanse Holding AS, Nimi AS, Kal klinikken AS, Kal klinikken privat AS. Datterselskap organisert gjennom Helseassistanse Holding AS som eies 100 % av LHL omfatter selskapene Vertikal Helseassistanse AS og Nordisk Helseassistanse AS.

Notene er felles for de to regnskapene LHL mor og LHL konsern. Der hvor det er forskjell mellom regnskapene er dette omtalt ved separate avsnitt for hvert regnskap.

Note 2 - Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapslov og god regnskapsskikk.

Bruk av estimater

Utarbeidelse av regnskap i samsvar med regnskapsloven krever bruk av estimater. Videre krever anvendelse av selskapets regnskapsprinsipper at ledelsen må utøve skjønn. Områder som i stor grad inneholder slike skjønnsmessige vurderinger, høy grad av kompleksitet, eller områder hvor forutsetninger og estimater er vesentlige for årsregnskapet, er beskrevet i notene.

Hovedregel for vurdering og klassifisering av eiendeler og gjeld

Eiendeler bestemt til varig eie eller bruk er klassifisert som anleggsmidler. Andre eiendeler er klassifisert som omløpsmidler. Fordringer som skal tilbakebetales innen et år er uansett klassifisert som omløpsmidler. Ved klassifiseringen av kortsiktig og langsiktig gjeld er analoge kriterier lagt til grunn.

Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost, men nedskrives til virkelig verdi når verdifallet ikke forventes å være forbigående. Anleggsmidler med begrenset økonomisk levetid avskrives planmessig. Langsiktig gjeld balanseføres til nominelt mottatt beløp på etableringstidspunktet. Langsiktig gjeld oppskrives ikke til virkelig verdi som følge av renteendring.

Omløpsmidler vurderes til laveste anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt mottatt beløp på etableringstidspunktet. Kortsiktig gjeld oppskrives ikke til virkelig verdi som følge av renteendring.

LHL

Anskaffelseskost

Anskaffelseskost for eiendeler omfatter kjøpesummen, med fradrag for rabatter og lignende, og med tillegg for kjøpsutgifter (frakt, toll, offentlige avgifter som ikke refunderes og andre direkte kjøpsutgifter). Ved kjøp i utenlandsk valuta balanseføres eiendelen til kursen på transaksjonstidspunktet.

For varige driftsmidler omfatter anskaffelseskost også direkte utgifter for å klargjøre eiendelen for bruk, for eksempel utgifter til testing av eiendelen.

Datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet

Kostmetoden brukes som prinsipp for investeringer i datterselskaper og tilknyttede selskaper i selskapsregnskapet. Kostprisen økes når midler tilføres ved kapitalutvidelse, eller når det gis konsernbidrag til datterselskap. Mottatte utdelinger resultatføres i utgangspunktet som inntekt. Utdelinger som overstiger andel av opptjent egenkapital etter kjøpet føres som reduksjon av anskaffelseskost.

Utbytte/konsernbidrag fra datterselskap regnskapsførerers det samme året som datterselskapet avsetter beløpet. Utbytte fra andre selskaper regnskapsførerers som finansinntekt når utbyttet er vedtatt.

Egenkapitalmetoden benyttes som prinsipp for investeringer i felles kontrollert virksomhet.

Konsolideringsprinsipper

Datterselskaper blir konsolidert fra det tidspunkt kontrollen er overført til konsernet (oppkjøpstidspunktet).

I konsernregnskapet erstattes posten aksjer i datterselskap med datterselskapets eiendeler og gjeld. Konsernregnskapet utarbeides som om konsernet var en økonomisk enhet. Transaksjoner, urealisert fortjeneste og mellomværende mellom selskapene i konsernet elimineres.

Kjøpte datterselskaper regnskapsførerers i konsernregnskapet basert på morselskapets anskaffelseskost. Anskaffelseskost tilordnes identifiserbare eiendeler og gjeld i datterselskapet, som oppføres i konsernregnskapet til virkelig verdi på oppkjøpstidspunktet. Eventuell merverdi ut over hva som henføres til identifiserbare eiendeler og gjeld, balanseføres som goodwill. Goodwill behandles som en residual og balanseføres med den andelen som er observert i oppkjøpstransaksjonen. Merverdier i konsernregnskapet avskrives over de oppkjøpte eiendelens forventede levetid.

Inntekter

Inntekter ved salg av varer og tjenester vurderes til virkelig verdi av vederlaget. Salg av varer resultatføres når selskapet har levert sine produkter til kunden. Tjenester inntektsføres i takt med utførelsen.

Gaver

Gaver disponeres i samsvar med de betingelser eller ønsker giver har for disponering av midlene. Dersom giver har betingelser eller ønsker om at gaven skal disponeres til konkrete aktiviteter, prosjekter eller investeringer klassifiseres den som tilskudd og regnskapsførerers etter reglene for øremerkede tilskudd. Gaver øremerket forskning inntektsføres ikke i foreningen men overføres egne eksterne fond. Se for øvrig note 18.

Offentlige tilskudd

Offentlige tilskudd inntektsføres når vilkårene til tilskudds giver for anvendelse av midlene er oppfylt. Tilskudd presenteres brutto i resultatregnskapet, herunder inntekter og kostnader. Ikke anvendt tilskudd ved årets slutt presenteres som gjeld i balansen og tilbakebetales eller inntektsføres påfølgende år i tråd med tilskuddets betingelser.

Varige driftsmidler

Tomter avskrives ikke. Andre varige driftsmidler balanseføres og avskrives lineært til estimert restverdi over driftsmidlenes forventede utnyttbare levetid. Ved endring i avskrivningsplan fordeles virkningen over gjenværende avskrivningstid ("knekkpunktmetoden"). Vedlikehold av driftsmidler kostnadsføres løpende som driftskostnader. Påkostninger og forbedringer tillegges driftsmidlets kostpris og avskrives i takt med driftsmidlet. Skillet mellom vedlikehold og påkostning/forbedring regnes i forhold til driftsmidlets stand ved kjøpet. Leide (leasede) driftsmidler balanseføres som driftsmidler hvis leiekontrakten anses som finansiell.

Aksjer og andeler

Investeringer er vurdert etter kostmetoden. Ved varig verdifall nedskrives investeringen til virkelig verdi.

Nedskrivning av anleggsmidler

Ved indikasjon på at balanseført verdi av et anleggsmiddel er høyere enn virkelig verdi, foretas det test for verdifall. Testen foretas for det laveste nivå av anleggsmidler som har selvstendige kontantstrømmer. Hvis balanseført verdi er høyere enn både salgsverdi og gjenvinnbart beløp (nåverdi ved fortsatt bruk/eie), foretas det nedskrivning til det høyeste av salgsverdi og gjenvinnbart beløp. Tidligere nedskrivninger reverseres hvis forutsetningene for nedskrivningen ikke lenger er tilstede.

Varelager

Varer vurderes til det laveste av anskaffelseskost (etter FIFO-prinsippet) og virkelig verdi. Gjenanskaffelseskost benyttes som tilnærming til virkelig verdi.

Fordringer

Kundefordringer føres i balansen etter fradrag for avsetning til forventede tap. Avsetning til tap er gjort på grunnlag av individuell vurdering av fordringene og en tilleggsavsetning som skal dekke øvrige påregnelige tap. Vesentlige økonomiske problemer hos kunden, sannsynligheten for at kunden vil gå konkurs eller gjennomgå økonomisk restrukturering og utsettelser og mangler ved betaling anses som indikatorer på at kundefordringer må nedskrives. Andre fordringer, både omløpsfordringer og anleggsfordringer, føres opp til det laveste av pålydende og virkelig verdi. Virkelig verdi er nåverdien av forventede fremtidige innbetalinger. Det foretas likevel ikke ned-diskontering når effekten av ned-diskontering er uvesentlig for regnskapet. Avsetning til tap vurderes på samme måte som for kundefordringer.

Valuta

Pengeposter i valuta vurderes etter kurs på balansedagen. Transaksjoner ført over resultatet bokføres til kurs på transaksjonsdagen. Eventuelle kursgevinster og kurstap føres som finansinntekter og finanskostnad.

LHL

Pensjoner

Selskapet har ulike pensjonsordninger. Pensjonsordningene er finansiert gjennom innbetalinger til forsikringsselskap. Selskapet har både ytelsesplaner og innskuddsplaner.

Ytelsesplan

En ytelsesplan er en pensjonsordning som ikke er en innskuddsplan. Typisk er en ytelsesplan en pensjonsordning som definerer en pensjonsutbetaling som en ansatt vil motta ved pensjonerings-tidspunkt. Pensjonsutbetalingen er normalt avhengig av flere faktorer, som alder, antall år i selskapet og lønn. Den balanseførte forpliktelsen knyttet til ytelsesplaner er nåverdien av de definerte ytelsene på balansedagen minus virkelig verdi av pensjonsmidlene (innbetalte beløp til forsikringsselskap), justert for ikke resultatførte estimatavvik og ikke resultatførte kostnader knyttet til tidligere perioders pensjonsopptjening. Pensjonsforpliktelsen beregnes årlig av en uavhengig aktuar ved bruk av en lineær opptjeningsmetode.

Planendringer amortiseres over forventet gjenværende opptjeningstid. Det samme gjelder estimatavvik som skyldes ny informasjon eller endringer i de aktuarmessige forutsetningene, i den grad de overstiger 10 % av den største av pensjonsforpliktelsene og pensjonsmidlene (korridor).

Innskuddsplaner

Ved innskuddsplaner betaler selskapet innskudd til et forsikringsselskap. Selskapet har ingen ytterligere betalingsforpliktelse etter at innskuddene er betalt. Innskuddene regnskapsføres som lønnskostnad. Eventuelle forskuddsbetalte innskudd balanseføres som eiendel (pensjonsmidler) i den grad innskuddet kan refunderes eller redusere fremtidige innbetalinger.

Skatter

LHL er fritatt for inntekts og formueskatt etter skatteloven §2-32, 1. ledd, men har innslag av skattepliktige aktiviteter. Det gjøres en gjennomgang av aktivitetene i selskapet der det vurderes for hvilke aktiviteter det foreligger skatteplikt. LHL har både skattepliktige og skattefrie datterselskap.

Skattekostnaden i konsernregnskapet gjelder skatten for de skattepliktige aktivitetene i LHL, LHL Helseassistanse Holding AS, Vertikal Helseassistanse AS, Nimi AS, LHL Gardermoen Drift AS, LHL Eiendom AS og Spesialisthospitalet AS. Skattekostnaden omfatter både periodens betalbare skatt og endring i utsatt skatt. Utsatt skatt er beregnet til 23 % på grunnlag av de midlertidige forskjeller som eksisterer mellom regnskapsmessige og skattemessige verdier, samt eventuelt ligningsmessig underskudd til framføring ved utgangen av regnskapsåret. Skatteøkende og skattereduserende midlertidige forskjeller som reverserer eller kan reverseres i samme periode er utlignet. Oppføring av utsatt skattefordel på netto skattereduserende forskjeller som ikke er utlignet og underskudd til framføring, er begrunnet med antatt fremtidig inntjening. Utsatt skatt og skattefordel som kan balanseføres er oppført netto i balansen.

Kontantstrømoppstilling

Kontantstrømoppstillingen utarbeides etter den indirekte metoden. Kontanter og kontantekvivalenter omfatter kontanter, bankinnskudd og andre kortsiktige likvide plasseringer, som umiddelbart og med uvesentlig kursrisiko kan konverteres til kjente kontantbeløp og med gjenværende løpetid mindre enn tre måneder fra anskaffelsesdato.

Note 3 – Omorganisering og endringer i egenkapital

Selskapene Røros Rehabilitering Eiendom og Krokeide Rehabilitering Eiendom er avviklet og oppløst i 2017. Eiendommene i disse selskapene er solgt tidligere år.

Selskapet Feiring Eiendom AS ble solgt i 2017. Selskapet er solgt og det er etablert leieavtale mellom selskapet og LHL. Bakgrunnen for etablering av leieavtale er planer om egen drift i lokalene samt fremleie til planlagt aktivitet.

LHL ervervet i 2017 selskapene Nimi AS, Kal klinikken AS, KAL klinikken privat AS og LHL Sykehuset Vestfold som eies 50% sammen med Vestfoldkirurgene AS.

Selskap	Eierandel	Anskaffelses- kost	Tidspkt for kontroll	Vederlag
Nimi	100%	6 868 398	Januar 2017	6 500 000
Kal klinikken AS	100%	15 058 266	Februar 2017	14 970 000
KAL klinikken privat AS	100%	30 000	Februar 2017	30 000
LHL-sykehuset Vestfold	50%	5 057 166	Juni 2017	4 750 000

LHL-gruppen solgte i 2017 Oseberg Medisinske Klinik AS.

LHL-gruppen gjorde i løpet av 2016 vesentlige endringer i juridisk struktur. Endringene var begrunnet ut i fra operasjonelle forhold. Det er i 2017 ikke gjort vesentlige endringer i juridisk eller operasjonell struktur.

I januar 2018 har LHL kjøpt 100% av aksjene i Sandvika Nevrosenter AS og 50% av aksjene i Forusakutten Kolibri AS.

Sammenlikningstall 2016 og 2017 i forbindelse med oppkjøp av Nimi, Kal klinikken og Kal Privat

Konsern

	2017	2016	2016
		Inklusiv selskap anskaffet 2017	Eksklusiv selskap anskaffet 2017
Salgsinntekter	840 835 375	908 672 476	831 326 985
Tilskudd	28 702 228	25 203 050	25 203 050
Andre driftsinntekter	243 499 112	138 454 458	138 154 458
Sum driftsinntekter	1 113 036 715	1 072 329 984	994 684 493

Note 4 - Inntekter

Lotteriet føres integrert i LHLS ordinære regnskap hvor inntektene presenteres som salgsinntekter og kostnadene klassifiseres som driftskostnader (bruttometode). Inntektene fra lotteriet resultatføres i tråd med salgsstatistikk.

LHL-mor

Virksomhetsområde	2017	2016	Geografiske virksomhets-		
			områder		
			2017	2016	
Bygg/eiendom	3 507 569	3 481 275	Øst-Norge	747 288 256	724 595 235
Rehabilitering/sykehusdrift	709 904 517	689 058 117	Nord-Norge	37 116 741	36 419 836
Tilskudd	28 663 628	25 203 050	Vest-Norge	40 492 132	37 834 014
Spill og Lotteri	67 745 202	59 848 357	Midt-Norge	84 828 672	88 796 958
Aksjoner	35 960 022	38 010 085			
Testamentariske gaver	30 196 360	28 831 578			
Medlemskontingenter	9 187 670	9 230 913			
Annet	24 560 833	33 982 668			
Totale inntekter	909 725 801	887 646 043	Total	909 725 801	887 646 043

LHL-konsern

Virksomhetsområde	2017	2016	Geografiske virksomhets-		
			områder		
			2017	2016	
Bygg/eiendom	4 075 048	31 568 482	Nord-Norge	37 116 741	36 419 836
Rehabilitering/sykehusdrift	786 222 367	689 058 117	Øst-Norge	950 599 170	804 094 614
Helseforsikringsformidling	124 305 475	82 585 803	Vest-Norge	40 492 132	37 577 236
Tilskudd	28 663 628	25 203 050	Midt Norge	84 828 672	116 592 807
Spill og Lotteri	67 745 202	59 848 357			
Aksjoner	35 960 022	38 010 085			
Testamentariske gaver	30 196 360	28 831 578			
Medlemskontingenter	9 188 020	9 231 153			
Annet	26 680 593	30 347 868			
Totale inntekter	1 113 036 715	994 684 493	Totalt	1 113 036 715	994 684 493

Note 5 - Offentlige tilskudd

<u>LHL mor</u>	2017	2016
Tilskudd fra:		
Tilskudd fra BUF Dir. medlemstilskudd	8 912 648	8 102 407
Tilskudd fra Studieforbundet Funkis	1 477 209	876 184
Extra stiftelsen administrasjonstilskudd.	1 152 152	1 397 500
Extra stiftelsen prosjektmidler	2 919 700	2 181 217
Helsedirektoratet	636 325	842 790
Helse Midt-Norge	203 624	1 418 888
Helse Bergen	392 950	11 480
Merverdiavgiftskompensasjon	8 052 108	8 268 218
Tilskudd til fylkeslag:		
Akershus Fylkeskommune	96 000	110 600
Finnmark Fylkeskommune	30 000	30 000
Hedmark Fylkeskommune	113 800	97 800
Helse Midt-Norge	569 880	275 000
Helse Nord	60 000	50 000
Helse Sør-Øst	510 000	450 000
Helse Vest	85 000	85 000
Møre og Romsdal Fylkeskommune	77 200	61 000
Nord-Trøndelag Fylkeskommune	0	105 900
Østfold Fylkeskommune	0	25 157
Gjensidigestiftelsen	2 070 268	0
Annet	1 304 764	813 909
Sum offentlige tilskudd	28 663 628	25 203 050

LHL Konsern

LHL mor (jfr oppstilling ovenfor)	28 663 628	25 203 050
LHL-Klinikkene	38 600	0
Sum offentlig tilskudd	28 702 228	25 203 050

LHL bistår i søknadsprosess mot Extrastiftelsen og videreformidler tildelte midler til ulike prosjekter i regi av LHLS lokallag og andre aktører som driver prosjekter innenfor rehabilitering, forebygging og forskning. Slike midler balanseføres kun i LHL. Administrasjonstilskuddet LHL mottar i forbindelse med disse prosjektene inntektsføres.

Note 6 - Lønn og revisjonshonorar

Spesifikasjon	2017		2016	
	Mor	Konsern	Mor	Konsern
Lønnskostnader	424 997 531	494 387 111	382 483 302	411 166 535
Arbeidsgiveravgift	51 929 108	63 401 969	48 436 647	53 518 122
Finansskatt	0	2 323 781	0	213 467
Pensjonskostnader ytelsespensjon	58 773 075	58 773 075	69 634 374	69 634 374
Pensjonskostnader innskuddspensjon	24 436 812	28 884 240	430 972	1 962 249
Pensjon AFP over drift	9 541 668	9 541 668	0	0
Andre ytelser	9 632 288	13 158 681	11 745 864	12 972 356
Sum	579 310 482	670 470 525	512 731 159	549 467 103

I linjen lønnskostnader inngår kostnader til innleie av vikarer fra byrå på kr 18 824 310

Antall årsverk	549	685	543	624
-----------------------	------------	------------	------------	------------

Ytelser til ledende personell

Daglig leder/Generalsekretær	1 981 079	1 907 197
Lønn	1 635 993	1 596 765
Pensjonspremie	173 857	167 837
Andre ytelser	171 229	142 595
Sentralstyret	1 068 595	837 934

Godtgjørelse til revisor

	2017		2016	
	Mor	Konsern	Mor	Konsern
Sum godtgjørelse	2660 495	3 187 268	1 214 279	1 449 454
herav revisjon	1 067 000	1 475 335	794 557	990 362
herav attestasjon/erklæringer	141 300	141 300	58 500	72 237
herav skatt/avgift	825 278	906 028	67 245	58 500
herav andre tjenester	626 917	664 605	293 977	328 355

Virksomhetene i LHL-gruppen har ulike avgiftsmessige status og revisjonshonorarene ovenfor er uavhengig av dette vist eksklusiv mva.

Tidligere generalsekretær har en pensjonsavtale tilsvarende 70 prosent av lønn fra fylte 62 år til 67 år. Utbetaling av denne startet i 2013. Det er foretatt en avsetning for denne forpliktelsen på kr 241 444 pr 31.12.17. Det er stillet betalingsgaranti for beløpet.

Generalsekretær har en etterlønsavtale på 6 måneder utover oppsigelsestiden.

Note 7 - Pensjoner

LHL Mor

Selskapet har pensjonsordninger som omfatter 671 ansatte (2016: 640). Selskapet har fra og med april 2017 gått over til innskuddspensjon for alle yrkesgrupper unntatt sykepleiere som har beholdt kollektiv tjeneste pensjon i KLP. Ved innskuddsplaner, som omfatter 457 ansatte, betaler selskapet innskudd til forsikringsselskapet. Selskapet har ingen ytterligere betalingsforpliktelse for denne ordningen. Den ytelsesbaserte ordningen i KLP for sykepleierne, som omfatter 214 ansatte, gir rett til definerte fremtidige ytelser, som i hovedsak bestemmes av antall opptjeningsår, lønnsnivå ved oppnådd pensjonsalder og størrelsen på ytelsene fra folketrygden. I 2016 var alle ansatte med i den kollektive pensjonsordningen i KLP bortsett fra nyansatte som fra og med mai 2016 ble meldt inn i selskapets innskuddspensjon.

Tjenstepensjon i KLP

Nedenfor vises aktuar beregningene som er gjennomført. Beregningene er i tråd med NRS (Norsk regnskapsstandard) for pensjoner. Estimatavvik og planendringer amortiseres over forventet gjenværende opptjeningstid i den grad pensjonsmidlene overstiger 10 % av det største av pensjonsforpliktelsene og pensjonsmidlene. Ved utgangen av 2017 er ingen av ordninger over-finansiert og følgelig foreligger ingen pensjonsmidler, kun pensjonsforpliktelse, i balansen per 31.12.17.

Sammensetning av pensjonskostnad	2017		2016	
	Netto forpliktelse	Netto midler	Netto forpliktelse	Netto midler
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	31 059 194	0	49 012 410	4 712 640
Rentekostnad av pensjonsforpliktelsen	29 693 411	0	26 485 411	4 384 504
Forventet avkastning på pensjonsmidler	-33 986 947	0	-24 738 995	-3 919 037
Administrasjonskostnad	3 702 925	0	3 353 640	343 278
Arbeidsgiveravgift	3 801 590	0	6 985 628	778 515
Resultatført actuarielt tap (gevinst)	27 719 837	0	6 038 839	2 577 768
Sum aktuarberegnet pensjonskostnad	61 990 010	0	67 136 933	8 877 668
Ansattes pensjonsinnbetaling 2%	3 216 935	0	6 380 227	
Netto pensjonskostnad	58 773 075	0	60 756 706	8 877 668
Sum netto pensjonskostnad	58 773 075	0	69 634 374	
Sammensetning av pensjonsforpliktelse				
Brutto påløpt pensjonsforpliktelse	1 220 116 243	0	1 004 063 914	165 153 419
Pensjonsmidler	-1 017 268 701	0	-806 129 351	-125 287 921
Arbeidsgiveravgift	27 010 348	0	25 768 641	5 621 035
Ikke res. ført actuarielt gevinst (tap)	-166 064 714	0	-162 143 498	-50 271 826
Netto pensjonsforpliktelse	63 793 176	0	61 559 706	-4 785 293
AFP pensjonsforpliktelse over drift	9 541 668	0	0	0
Sum pensjonsforpliktelser	73 334 844	0	61 559 706	-4 785 293

LHL

Økonomiske forutsetninger:	2017	2016
Diskonteringsrente	2,40%	2,70%
Lønnsvekst	2,25%	2,75%
Forventet G-regulering	1,48%	2,25%
Forventet pensjonsøkning	4,10%	1,48%
Forventet avkastning på fondsmidler	2,50%	3,60%
Aga sats	14,10%	14,10%

Pensjon LHL Konsern

Vertikal Helseassistanse AS og datterselskap har en innskuddspensjonsordning som omfatter 95 ansatte.

Nimi AS har en innskuddspensjonsordning som omfatter 45 ansatte.

Kal klinikken AS har en innskuddspensjonsordning som omfatter 10 ansatte.

I de selskap som har pensjonsordning omfatter ordningene alle ansatte.

Note 8 - Transaksjoner med nærstående

LHL mor

<u>Salg av varer og tjenester</u>	2017	2016
Feiring Eiendom AS	0	12 950
Glittre Klinikken Eiendom AS	22 040	70 388
Skibotn Rehabilitering Eiendom AS	0	13 462
Nimi AS	1 223 170	0
Vertikal Helseassistanse AS	3 500 000	3 500 000
Sum salg av varer og tjenester	4 745 210	3 596 800

Kjøp av varer og tjenester

Nimi	45 760	0
Kal klinikken AS	29 000	0
LHL Eiendom Holding AS	0	171 280
Feiring Eiendom AS	11 941 008	23 033 761
Krokeide Rehabilitering Eiendom AS	0	256 779
Skibotn Rehabilitering Eiendom AS	2 742 420	2 645 016
Glittre Klinikken Eiendom AS	19 261 476	18 577 332
Røros Rehabilitering Eiendom AS	0	7 419 284
Sum kjøp av varer og tjenester	34 019 664	52 103 452

Finansinntekter	2017	2016
LHL Holding AS	0	8 307 472
Feiring Eiendom AS	1 737 631	2 212 264
Glitre Klinikken Eiendom AS	4 776 000	1 592 000
Skibotn Rehabilitering Eiendom AS	366 000	122 000
Røros Rehabilitering Eiendom AS	0	137 500
Krokeide Rehabilitering Eiendom AS	1 374 000	1 374 000
Helseassistanse Holding AS	21 323 332	16 000 000
Sum finansinntekter	29 576 963	29 745 236

Finanskostnader

Røros Rehabilitering Eiendom AS	908 918	969 238
Sum finanskostnader	908 918	969 238

Transaksjoner med nærstående parter skjer til markedsmessige vilkår. Det er inngått avtale på langsiktig konsernmellomværende. Lånene rente beregnes og er avdragsfrie.

Fordring på selskap i samme konsern

I posten kundefordringer og andre kortsiktige fordringer inngår følgende mellomværende med selskap i samme konsern:

Kortsiktige fordringer	2017	2016
Nimi AS	1 691 012	0
Kal klinikken AS	99 425	0
Glitre Klinikken Eiendom AS	79 696 326	0
Røros Rehabilitering Eiendom AS	0	5 000 000
Helseassistanse Holding AS	44 015 647	0
Vertikal Helseassistanse AS	3 517 500	3 500 000
Osebergklinikken AS	0	300 000
Skibotn Rehabilitering Eiendom AS	96 326	0
LHL Astma og Allergi AS	0	365 406
LHL Hjerneslag AS	0	365 406
Sum fordringer datterselskap	129 116 236	9 530 812

<u>Langsiktige fordringer</u>	2017	2016
Nimi AS	11 000 000	0
Feiring Eiendom AS	0	56 404 859
Glittre Klinikken Eiendom AS	0	79 600 000
Skibotn Rehabilitering Eiendom AS	6 100 000	6 100 000
Krokeide Rehabilitering Eiendom AS	0	68 700 000
Helseassistanse Holding AS	400 000 000	400 000 000
<u>Sum langsiktig fordringer datterselskap</u>	417 100 000	610 804 859

Gjeld til datterselskap

Kortsiktig gjeld

I posten leverandørgjeld og kortsiktig gjeld inngår følgende mellomværende med selskap i samme konsern:

	2017	2016
Konsernkonto ordning	98 407 671	0
Røros Rehabilitering Eiendom AS	0	969 238
LHL Astma og Allergi AS	0	378 797
LHL Hjerneslag AS	0	227 139
<u>Sum kortsiktig gjeld til datterselskap</u>	98 407 671	1 575 174

Langsiktig gjeld

Røros Rehabilitering Eiendom AS	0	54 862 501
<u>Sum langsiktig gjeld datterselskap</u>	0	54 862 501

Note 9 - Skatt

LHL er i utgangspunktet en skattefri virksomhet som ved overtakelse av driften av datterselskapet LHL-klinikkene fra 01.01.2016 fikk enkelte skattepliktige aktiviteter. Det er gjort en gjennomgang av aktivitetene i selskapet, der det er vurdert for hvilke aktiviteter det foreligger skatteplikt.

LHL mor

Beregning av utsatt skatt/utsatt skattefordel og endring i utsatt skatt/utsatt skattefordel

	2017	2016
Midlertidige forskjeller som inngår i grunnlaget for utsatt skatt/skattefordel		
Anleggsmidler	-411 382	- 445 426
Pensjoner	-4 444 233	-2 672 234
Sum midlertidige forskjeller	-4 855 615	-3 117 660
<u>Underskudd til fremføring</u>	-49 180 010	-13 360 119
<u>Grunnlag for utsatt skatt/skattefordel i balansen</u>	-54 035 625	-16 477 779
Utsatt skattefordel (-)/utsatt skatt	-12 428 194	- 3 954 667
Ikke oppført utsatt skattefordel	0	0
<u>Utsatt skatt/skattefordel i regnskapet</u>	-12 428 194	-3 954 667

Grunnlag for skattekostnad, endring i utsatt skatt og betalbar skatt

Resultat før skattekostnad	-34 983 189	178 081 181
Permanente forskjeller	-2 574 659	-192 779 718
Endringer i midlertidige forskjeller	1 737 955	1 338 417
<u>Årets skattegrunnlag</u>	-35 819 893	-13 360 120
Formuesskatt	92 802	0
23/24% utsatt skatt	-8 473 527	-3 954 667
<u>Sum skattekostnad</u>	-8 380 725	-3 954 667

Avstemming av årets skattekostnad

<u>Regnskapsmessig resultat før skattekostnad</u>	-34 983 189	178 081 181
Beregnet skatt 24/25%	-8 395 965	44 520 295
<u>Skattekostnad i resultatregnskapet</u>	-8 380 725	-3 954 667
<u>Differanse</u>	-15 240	48 474 962

Differansen består av følgende:

25% av permanente forskjeller	617 918	48 194 930
Formuesskatt	-92 802	0
24% av pensjonsforpliktelse LHL-klinikkene 01.01.2016	0	444 811
<u>Endring skattesats</u>	-540 356	-164 779
<u>Sum forklart differanse</u>	-15 240	48 474 962

Betalbar skatt i balansen	2017	2016
Betalbar formue skatt i skattekostnaden	92 802	0
For lite avsatt formueskatt 2016	-37 116	0
Betalbar skatt i balansen	55 686	0

LHL konsern

Note 9 - Skatt

LHL er en skattefri virksomhet med enkelte skattepliktige aktiviteter. Det er gjort en gjennomgang av aktivitetene i selskapene der det er vurdert hvilke aktiviteter det foreligger skatteplikt. Datterselskapene Helseassistanse Holding AS med døtre Vertikal Helse og Helseassistanse AB, Nimi AS, Kal klinikken AS og Kal klinikken privat AS er skattepliktige virksomheter som påvirker konsernets skattenote.

Beregning av utsatt skatt/utsatt skattefordel og endringer i utsatt skatt/utsattskattefordel

Midlertidige forskjeller som inngår i grunnlaget for utsatt skatt/skattefordel

	2017	2016
Anleggsmidler	8 099 673	-1 101 327
Immaterielle eiendeler	203 887 195	202 980 698
Fordringer	-287 717	-130 305
Varebeholdning	-148 466	-57 399
Pensjoner	-4 444 234	-2 672 234
Andre midlertidige forskjeller	-458 355	0
Begrensning av rentefradrag mellom nærstående	-33 302 833	-11 991 093
Sum midlertidige forskjeller	173 345 263	187 028 340
Underskudd til fremføring	-74 243 476	-13 360 119
Grunnlag for utsatt skatt/skattefordel i balansen	99 101 787	173 668 221
Utsatt skatt/skattefordel i balansen	22 780 418	41 671 938
Ikke oppført utsatt skattefordel	5 194 156	2 877 862
Utsatt skatt/skattefordel(-)	27 974 574	44 549 800
Består av:		
Utsatt skatt	46 894 055	48 715 368
Utsatt skattefordel	-18 919 481	-4 165 568

Grunnlag for skattekostnad, endring i utsatt skatt og betalbar skatt

Resultat før skattekostnad	-121 447 676	80 621 442
Permanente forskjeller	37 198 050	-114 339 527
Endring i midlertidige forskjeller	53 336 543	32 365 301
Skattepliktig inntekt (grunnlag for betalbar skatt i balansen)	-30 913 083	-1 352 784

LHL

Består av:	2017	2016
- Fremførbart underskudd	-38 182 230	-13 360 120
- <u>Grunnlag for betalbar skatt i balansen</u>	<u>7 269 147</u>	<u>12 007 336</u>

Fordeling av skattekostnaden

Betalbar skatt	1 949 923	3 001 834
Endring i utsatt skatt/skattefordel	-18 128 984	- 8 154 757
Andel utsatt skattefordel ikke balanseført	6 829	0
Sum skattekostnad	-16 172 232	-5 152 923

Avstemming av årets skattekostnad

<u>Regnskapsmessig resultat før skattekostnad</u>	<u>-121 447 676</u>	<u>80 621 442</u>
Beregnet skatt 24/25%	-29 103 422	20 155 361
Skattekostnad i resultatregnskapet	-16 172 233	5 152 923
Differanse	-12 931 189	25 308 283

Differansen består av følgende:

23/24% av permanente forskjeller	-8 927 532	28 584 882
23/24% av midlertidige forskjeller tidligere ikke balanseført	1 865 234	1 337 945
Endring skattesats	-991 018	-1 736 682
Ikke balanseført utsatt skattefordel	-4 901 700	-2 877 862
Ikke balanseført utsatt skattefordel av framførbart underskudd	-68 975	0
<u>Formuesskatt</u>	<u>92 802</u>	<u>0</u>
Sum forklart differanse	-12 931 189	25 308 283

Betalbar skatt i balansen

Betalbar skatt i skattekostnad	1 949 923	3 001 834
For lite avsatt skatt tidligere år	-76 949	0
Betalbar skatt i balansen	1 872 974	3 001 834

LHL**Note 10 – Anlegg****LHL mor**

	Driftsløsøre	IKT/Med.tek	Anlegg under utførelse	Bygg/tomter	Sum
Anskaffelseskost 01.01.	38 061 290	148 832 203		19 337 408	206 230 901
Tilgang	3 727 878	4 068 853	61 695 692	0	69 492 423
Avgang	-2 311 401	-5 571 243	0	0	-7 882 644
Anskaffelseskost 31.12.	39 477 767	147 329 813	61 695 692	19 337 408	267 840 680
Akk. avskrivninger 01.01.	25 545 894	101 457 464	0	8 949 947	135 953 305
Akk. avskrivning avgang	-1 839 930	-5 571 243	0	0	-7 411 173
Årets avskrivninger	3 590 449	19 217 045	0	2 738 011	25 545 506
Akk- avskrivninger 31.12	27 296 413	115 103 266	0	11 687 958	154 087 637
Bokført verdi 01.01.	12 515 396	47 374 739	0	10 387 461	70 277 596
Bokført verdi 31.12.	12 181 354	32 226 547	61 695 692	7 649 450	113 753 040
Årets resultatførte avskr/nedskr	3 590 449	19 217 045		2 738 011	25 545 506
Avskrivningssats	20-30%	20-30%	0%	2%	2-30%

Note 10 – Anlegg
LHL konsern
Driftsmidler

	Driftsløsøre	Bygninger	Anlegg under utførelse	Tomter	Sum
Anskaffelseskost 01.01.	209 142 850	412 565 648	0	23 575 651	645 284 148
Kjøp Nimi AS	33 845 260	0	0	0	33 845 260
Kjøp Kal klinikken AS	1 966 570	0	0	0	1 966 570
Tilgang	15 740 720	632 403	61 695 692	0	78 068 815
Avgang	-24 260 567	-276 584 977	0	-6 282 335	-307 127 879
Anskaffelseskost 31.12.	236 434 833	136 613 074	61 695 692	17 293 316	452 036 914
Akk. avskrivninger 01.01.	143 458 749	163 361 594	0	0	306 820 343
Kjøp Nimi AS	29 816 025	0	0	0	29 816 025
Kjøp Kal klinikken AS	1 793 858	0	0	0	1 793 858
Akk- avskrivning avgang	-23 714 146	-112 590 193	0	0	-136 304 339
Årets avskrivninger	29 181 687	14 292 535	0	0	43 474 222
Akk. avskrivninger 31.12	180 536 173	65 063 936	0	0	245 600 109
Akk. nedskrivninger 1.1	0	11 936 429	0	1 224 827	13 161 256
Akk. nedskrivninger avgang	0	-2 000 001	0	-1 224 827	-3 224 828
Årets nedskrivninger	208 023	0	0	0	208 023
Akk. nedskrivninger 31.12	208 023	9 936 428	0	0	10 144 451
Bokført verdi 01.01.	65 684 100	237 267 624	0	22 350 824	325 302 549
Bokført verdi 31.12.	55 690 636	61 612 709	61 695 692	17 293 316	196 292 350
Årets resultatførte avskrivninger/nedskr.	29 389 710	14 292 535	0	0	43 682 245
Avskrivningssats	10-30%	2%	0%	0%	2-30%

Immaterielle eiendeler

	Goodwill	Merkevare	Kundelister	Leverand.avt.	Andre	Sum
Anskaffelseskost 01.01.	223 260 971	69 991 910	129 984 978	21 002 318	7 060 060	451 300 237
Kjøp Nimi AS	0	0	0	0	27 229 060	27 229 060
Tilgang	0	5 448 684	25 272 372	0	74 984	30 796 040
Avgang	0	0	0	0	-415 639	-415 639
Anskaffelseskost 31.12.	223 260 971	75 440 594	155 257 350	21 002 318	33 948 465	508 909 698
Akk.avskr. 01.01	14 884 065	4 666 127	8 665 665	4 666 715	5 259 732	38 142 304
Kjøp Nimi AS	0	0	0	0	25 730 138	25 730 138
Kjøp Kal klinikken AS	0	0	0	0	0	0
Akk.avskr. avgang	0	0	0	0	-415 639	-415 639
Årets avskr.	22 326 097	7 498 654	15 315 132	7 000 772	1 084 468	53 225 123
Akk.avskr 31.12.	37 210 162	12 164 781	23 980 797	11 667 487	31 658 699	116 681 926
Bokført verdi 01.01.	208 376 906	65 325 783	121 319 314	16 335 603	1 800 328	413 157 933
Bokført verdi 31.12.	186 050 809	63 275 811	131 276 553	9 334 831	2 289 766	392 227 772
Årets avskr/nedskr.	22 326 097	7 498 654	15 315 132	7 000 772	1 084 468	53 225 123
Avskr. Sats	10%	10%	10%	33%	20-30%	

Goodwill

Balanseført verdi i konsernet kr 186 050 809 knytter seg til merverdi i forbindelse med Helseassistanse Holding AS kjøp av 100% av Vertikal Helse og Nordisk Helseassistanse AB. Goodwill avskrives over 10 år. Goodwill vurderes årlig og nedskrives dersom det er grunnlag for det.

Note 11 – Aksjer

LHL mor

LHL har i 2017 avviklet datterselskapene Røros Rehabiliteringssenter Eiendom AS og Krokeide Rehabilitering Eiendom AS. Drift og midler ble overført til LHL. Aksjene i Feiring Eiendom AS og Oseberg medisinske klinikk er solgt og LHL har kjøpt 100% av aksjene i Nimi, Kal klinikken AS og Kal klinikken privat AS samt 50% av aksjene i LHL-sykehuset Vestfold AS.

Selskap	Forretnings- kontor	Eier- stemmeandel	Anskaffelses- kost	Bokført verdi 2017	Bokført verdi 2016
Aksjer i datterselskap:					
Helseassistanse Holding AS	Oslo	100%	30 000	30 000	30 000
Nimi AS	Oslo	100%	6 868 398	6 868 398	0
Kal klinikken AS	Oslo	100%	15 058 266	15 058 266	0
Kal klinikken privat AS	Oslo	100%	30 000	30 000	0
Spesialisthospitalet	Oslo	100%	30 000	30 000	30 000
LHL Gardermoen Eiendom AS	Oslo	100%	30 000	30 000	30 000
LHL Gardermoen Drift AS	Oslo	100%	30 000	30 000	30 000
Oseberg medisinske klinikk AS	Oslo	50%		0	15 000
LHL sykehuset Vestfold AS	Oslo	50%	5 057 166	5 057 166	0
Glittreklinikken Eiendom AS	Oslo	100%	5 107 262	5 107 262	5 107 262
Krokeide rehab. Eiendom AS	Oslo	100%	0	0	20 030 000
Skibotn rehab. Eiendom AS	Oslo	100%	10 030 000	10 030 000	10 030 000
Røros rehab Eiendom AS	Oslo	100%	0	0	60 030 000
Feiring Eiendom AS	Oslo	100%	0	0	75 559 518
LHL Astma og Allergi AS	Oslo	100%	30 000	30 000	30 000
LHL Hjerneslag AS	Oslo	100%	30 000	30 000	30 000
Sum aksjer i datterselskap				42 331 092	170 951 780
Andre aksjer og andeler:					
Egenkapitalinnskudd KLP	Oslo		24 685 204	24 685 204	22 161 474
Brisk kompetansesenter	Ålesund	19%	89 000	89 000	89 000
De 10 Humanitære	Oslo	10%	15 000	15 000	15 000
Andelsbidr Ajastealli BRL	Oslo		122 400	122 400	122 400
Sum langsiktige investeringer i aksjer				24 911 604	22 387 874
Aksjer:					
AS Fauske Lysverk			174 844	89 700	89 700
Røros Mat			500	500	500
Samlet verdi akser og andeler				25 001 804	22 478 074

Aksjepostene er bokført til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi.

Følgende selskap inngår i LHL konsernet og er bokført i Helseassistanse Holding eller datterselskap (til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi)

Selskap	Forretnings- kontor	Eier/ stemme- andel	Anskaffelses- kost	Bokført verdi 2017	Bokført verdi 2016
Datterselskap i Helseassistanse Holding AS					
Vertikal Helseassistanse AS	Oslo	100%	402 676 407	402 676 407	402 676 407
Datterselskap i Vertikal Helseassistanse AS					
Nordisk Hälsoassistans AB	Stockholm	100%	438 413	438 413	438 413

Aksjer LHL Gruppen

Aksjeposten er bokført til laveste av anskaffelseskost og virkelige verdi. Følgende selskap inngår i LHL konsernet og er bokført i LHL eller datterselskap.

Andre aksjer og andeler:

Selskap	Forretnings- Kontor	Eier/ stemmeandel	Anskaffelses- kost	Bokført verdi 2017	Bokført verdi 2016
Egenkapitalinnskudd KLP	Oslo		24 685 204	24 685 204	22 161 474
Brisk kompetansesenter	Ålesund	19%	89 000	89 000	89 000
De 10 Humanitære	Oslo	10%	15 000	15 000	15 000
Andelsbidrag Ajastealli Borettslag	Oso		122 400	122 400	0
Sum langsiktige investeringer i aksjer				24 911 604	22 265 474

Aksjer:

AS Fauske Lysverk			174 844	89 700	89 700
Røros mat			500	500	500
Samlet verdi akser og andeler				25 001 804	22 355 674

LHL**Note 12 - Varebeholdning****LHL mor**

	2017	2016
Varelager	13 482 287	13 085 789
Ukurans	-23 555	-186 266
Netto varebeholdning	13 458 732	12 899 523

LHL Konsern

Varelager	16 556 039	15 397 351
Ukurans	-23 555	-186 266
Netto varebeholdning	16 532 484	15 211 085

Note 13 - Fordringer**LHL mor**

	2017	2016
Kundefordringer	103 342 951	114 153 361
Avsetning til tap	-6 711 005	-6 692 358
Sum kundefordringer	96 631 946	107 461 003
Andre fordringer	119 336 182	35 806 276
Avsetning til tap	0	0
Sum andre kortsiktige fordringer	119 336 182	35 806 276

LHL konsernet

Kundefordringer	77 870 500	122 508 536
Avsetning til tap	-7 056 005	-6 692 358
Sum kundefordringer	70 814 495	115 816 178

Andre fordringer	54 955 427	38 973 854
Avsetning til tap	0	0
Sum andre kortsiktige fordringer	54 955 427	38 973 854

Note 14 - Bank

Bundne bankinnskudd:

Selskap	2017	2016
	Skattetrekk	Skattetrekk
LHL	20 953 976	18 473 149
Vertikal Helseassistanse AS	3 276 502	2 809 248
Nimi AS	792 378	0
Kal klinikken AS	124 917	0
Sum konsern	25 147 773	21 282 397

Øvrige bundne midler

Type midler

LHL, Klientkonto testamentariske gaver	16 207 558	16 873 718
Vertikal Helse innestående klientkonto	10 575 906	6 648 098
Sum øvrige bundne midler	26 783 464	23 521 816

Note 15 – Egenkapital

LHL mor

	Driftssikkerhets- kapital	Fonds avsetninger	Øvrig egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.	14 000 000	7 221 330	632 731 743	653 953 073
Avkastning R.O Pettersens fond		25 768		25 768
Årets resultat			-26 602 464	-26 602 464
Egenkapital 31.12.	14 000 000	7 247 098	606 129 279	627 376 377

Det er gjennom årsoppgjørdisponering for 2010 foretatt en fondsavsetning på MNOK 5 som gjelder øremerking av egenkapitalen, herunder etablering av fond for Hjertelig hilsen kampanjen. Resten av fondsavsetninger gjelder R.O Pettersens fond.

LHL**LHL konsern**

	Driftssikkerhets- Kapital	Fonds- avsetninger	Øvrig egenkapital	Sum annen egenkapital
Egenkapital 01.01.	14 000 000	7 221 330	606 321 662	627 542 992
Avkastning R.O Pettersens fond		25 768		25 768
Årets resultat			-105 275 443	-105 275 443
Egenkapital 31.12.	14 000 000	7 247 098	501 046 220	522 293 317

Resultatdisponeringer i konsernselskapene

	2017	2016
LHL Eiendom Holding AS	0	-1 645 330
Feiring Eiendom AS	7 031 829	99 974 630
Røros Rehabilitering Eiendom AS	872 892	31 937 016
Glitre Klinikken Eiendom AS	4 017 369	-1 079 327
Skibotn Rehabilitering Eiendom AS	76 736	-1 660 101
Krokeide Rehabilitering Eiendom AS	-1 238 752	-8 490 179
LHL Holding AS	0	2 358 190
LHL	-26 602 464	182 035 848
LHL Hjerneslag AS	-972	-5 782
LHL Astma og Allergi AS	-1 340	-6 218
LHL Gardermoen Eiendom AS	-9 911	-7 575
LHL Gardermoen Drift AS	-9 885	-65
Nimi AS	-3 316 863	0
Kal klinikken AS	-416 524	0
Kal klinikken privat AS	125 862	0
Spesialisthospitalet AS	-9 891	-100
Helseassistanse Holding AS	-21 589 601	-10 009 422
Vertikal Helseassistanse AS	3 701 355	5 683 249
Sum	-37 370 160	299 084 835
Elimineringer	-67 905 283	-213 310 470
Konsernresultat	-105 275 443	85 774 365

Note 16 - Gjeld
LHL mor
Langsiktig gjeld

	2017	2016
Lån Handelsbanken	117 500 000	140 000 000
Betinget vederlag Kal kliniken	8 500 000	0
Sum langsiktig gjeld	126 000 000	140 000 000
Forfaller i løpet av 1 år	23 500 000	60 000 000
Forfaller i løpet av 2-5 år	102 500 000	80 000 000
Forfaller senere en 5 år	0	0
Sum langsiktig gjeld	126 000 000	140 000 000
Herav pantesikret	117 500 000	140 000 000

Pant stil til sikkerhet for lån angitt over, er spesifisert i under punktet sikkerhetstillelser og garantier med sikkerhetsstiller LHL.

Kreditrammen pr. 31.12.2017 var på MNOK 23. Rammen er ikke benyttet pr. 31.12.2017. Kreditrammen er fleksibel og kan benyttes helt eller delvis.

LHL konsern
Langsiktig gjeld
Låntaker

	2017	2016
Feiring Eiendom AS	0	33 210 000
Glitre Klinikken Eiendom AS	28 000 000	28 000 000
LHL	126 000 000	140 000 000
Vertikal Helseassistanse AS	30 000 000	0
Nimi AS	1 210 000	0
Total langsiktig gjeld	185 210 000	201 210 000
Forfaller i løpet av 1 år	43 000 000	121 210 000
Forfaller i løpet av 2 – 5 år	112 210 000	80 000 000
Forfaller senere en 5 år	30 000 000	0
Total langsiktig gjeld	185 210 000	201 210 000

Garantiansvar

Bokført verdi av eiendommer stilet som sikkerhet for lån

<u>Låntaker</u>	<u>Pantsatt eiendom</u>	<u>Bokført verdi</u>	<u>Lånebeløp</u>
Glittre Klinikken Eiendom	Glitre	58 987 598	28 000 000

Kausjonsansvar og sikkerhetsstillelser

<u>Sikkerhetsstiller</u>	<u>Pantsatt eiendom</u>	<u>Til sikkerhet for lån</u>	<u>Långiver</u>	<u>Beløp</u>
LHL/Helseassistanse Holding	Aksjer	LHL	Handelsbanken	195 000 000
LHL	Driftstilbehør	LHL	Handelsbanken	150 000 000
LHL	Driftstilbehør	LHL	Handelsbanken	120 000 000
LHL	Facoringavtale	LHL	Handelsbanken	270 000 000
LHL	Glittrelinikken	Glittrelinikken Eiendom	DNB	58 987 598

LHL-gruppen har avgitt sikkerhetsstillelse for oppkjøpsfinansiering av Vertikal Helseassistanse AS. Opprinnelig lån ble gitt med MNOK 155 i lån, og MNOK 23 som kassakredittramme. Lånene er ytt av Handelsbanken. Som sikkerhet for lånene er gitt factoringpant på MNOK 270 mot kundefordringer. I tillegg er avgitt pant i driftstilbehør på MNOK 270.

Det er stilt bankgaranti for LHL-lotteriet på MNOK 16 pr. omgang. Etter avslutning av lotterirunder går det en periode frem til regnskap er godkjent av lotteri- og stiftelsestilsynet. I slik periode foreligger det garanti på 2 lotterirunder. Total garanti er i slike perioder MNOK 32.

Det er stilt husleiegaranti for NIMIs leieforhold på Ullevål på kr. 2 734 052.

Covenantskrav

LHL gruppen har covenantskrav fra DNB tilsvarende egenkapitalandel på 30% for gruppen pr 31.12.17, samt EBITDA (driftsresultat før av-/nedskrivninger og finansposter) på kr 50 mill for gruppen pr. 31.12.17, eksklusiv eventuelle salgsgvinster og ekstraordinære poster som covenants knyttet mot lån i DNB.

LHL gruppen har covenantskrav fra Handelsbanken som ny hovedbankforbindelse: EK 40% samt "leverage ratio" på maksimalt 2016 3,24, 2017, 2,75, 2018 2,25, 2019 2 målt som gjeld/EBITDA (justert).

I siste rapportering foreligger en leverage ratio på 1,95 og en EK-% på 48.

Note 17 - Nedlagte lag og fylkeslag

LHL mor

Lokallag:

Ved nedleggelse av lokallag, overføres gjenstående midler til LHL sentralt. Dette bokføres som kortsiktig gjeld. Dersom laget ikke blir reetablert innen 4 år, disponerer LHL midlene til bruk for LHLs målgruppe lokalt eller i fylket. Sentralstyret har vedtatt at dette gjennomføres ved at midlene stilles til disposisjon for de resterende lagene i aktuelt fylke. I fylker med fylkesutvalg som har egen økonomi, overføres midlene til fylkesutvalget. I fylker der fylkesutvalget ikke har egen økonomi, føres midlene inn i fylkets balanse som kortsiktig gjeld for LHL. Midlene disponeres deretter av lagene i fylket etter vedtak på en lagsamling.

	2017	2016
Gjeld til nedlagte lag	637 751	656 000

Fylkeslag:

I forbindelse med avvikling av fylkeslag og etablering av fylkesutvalg uten egen økonomi, ble det overført midler til LHL sentralt. Midlene bokføres som kortsiktig gjeld for LHL, og står til disposisjon for fylket gjennom vedtak på lagsamling.

	2017	2016
Gjeld til fylkeslag	3 839 279	2 879 158

Interessegrupper:

Interessegrupper i LHL som har eget inntektsarbeid, kan oppbevare oppsparte midler i LHLs balanse. Midlene føres som kortsiktig gjeld for LHL, og står til disposisjon for interessegruppen.

- Alfa 1 Forening
- FHLT
- LHL Hjerneslag Ung

	2017	2016
Gjeld til interessegrupper	668 075	646 284

LHL**Note 18 - Forskning og utvikling**

LHL Mottar gaver øremerket forskning, slike midler føres over balansen og overføres til fond.

	2017	2016
LHLs lungefond	200 000	638 655
LHLs Hjertefond	2 856 228	6 878 999
Ebba og Marinius Wendelsfond	1 760	6 810
Sum overført	3 057 988	7 524 464

Note 19 – Leieavtaler**LHL mor**

Selskapet har følgende leieforpliktelser, alle leiene indeksreguleres årlig i henhold til SSB konsumprisindeks. Leiebeløpene nedenfor er opprinnelige beløp i henhold til husleieavtalene.

Bygg	Årlig beløp	Leieperiode
Storgata 33 Oslo	4 415 908	15.05-11 – 14.05.21
Blåbyen Eiendom Feiring	779 040	13.04.11 – 21.12.26
Trondheim	802 704	01.01.15 – 30.04.20
Nærland	2 795 712	01.01.16 – 31.12.22
Bergen	3 080 000	01.01.16 – 31.12.36
Røros	3 208 331	15.09.16 – 15.09.28
Feiringklinikken AS	10 928 571	01.07.18 – 30.06.32
Sum eksterne husleiers	26 010 266	
Glittreklinikken AS	18 577 322	01.01.10 – 31.07.18
Skibotn Rehabilitering	2 645 016	01.01.10 – 31.12.18
Sum konserninterne husleier	21 222 338	
Totale leieforpliktelser	47 232 604	

Leieavtaler

LHL konsern

Bygg	Årlig beløp	Leieperiode
Sum eksterne leieforpliktelser LHL (note mor)	26 010 266	01.01.14 – 01.04.17
LHL sykehuset Gardermoen	102 597 192	01.02.18 - 31-02.43
Nimi AS	4 012 493	01.01.17 - 30.06.21
Kal klinikken AS	1 300 000	01.07.10 - 01.01.23
Vertikal Helse Oslo	5 022 137	01.01.13 – 01.01.23
Vertikal Helse Sandnes	306 740	01.01.13 – 30.06.18
Nordisk Helseassistanse Holding Stocholm	750 000	01.02.16 – 31.12.17
Leieforpliktelser totalt konsern	139 998 828	

Note 20 – Felleskontrollert virksomhet

Konsern

LHL andel av Oseberg medisinske klinikk AS ble solgt i desember 2017

Investeringen i LHL-sykehuset Vestfold skjedde i september 2017 og eies 50% sammen med Vestfoldkirurgene AS. Investeringen er vurdert etter egenkapitalmetoden.

Selskap	Forretn.- Kontor beløp	Eier/ stemme- andel	Egen- kapital	Års resultat	2017	2016
					Investert beløp	Investert
LHL-sykehuset Vestfold	Oslo	50%	3 470 423	1 579 577	5 057 166	
Osebergklinikken AS						15 000
Resultatandel					-789 789	-15 000
Total					4 267 378	0

Note 21 – Aktivitetsregnskap

LHL er medlem i stiftelsen Innsamlingskontrollen i Norge. Stiftelsens retningslinjer krever at det i tillegg til ordinært regnskap etter regnskapsloven avlegges et aktivitetsregnskap. Hensikten med dette regnskapet er å vise hvordan innsamlede midler er anskaffet, og hvordan pengene er anvendt til formålet. Noten omfatter kun den delen av aktiviteten til LHL som er innsamlingsbasert. Her inngår ikke aktiviteter som lotteri eller omsetning i butikk eller helsetjenester. Prinsippet som er benyttet i fremstillingen er at det er fremstilt regnskaper for de enkelte innsamlingsaktivitetene med tilhørende kostnader. Administrasjonskostnader er i tillegg tildelt. Innsamlingsprosenten fremkommer ved at det er gjort fratrukk for direkte kostnader knyttet til aktiviteten, samt administrasjonskostnader knyttet til i hovedsak personell. Medlemskontingenter er vist brutto med den delen av medlemskontingenten som tilfaller LHLs lokallag vist som brukt til formålet.

	2017			2016		
	Beløp i hele 1000	Andel brutto anskaffelse	Andel disponibelt til formålet	Beløp hele 1000	Andel brutto ansk	Andel disponibelt til formål
Hovedaktivitet						
Medlemskontingent brutto til LHL	-15 313	18,7%		-15 832	18,8%	
Privatmarkedet	-32 700	39,9%		-35 873	42,6%	
Bedriftsmarkedet	-665	0,8%		-817	1,0%	
Gaver	-33 195	40,5%		-31 681	37,1%	
Brutto anskaffelse av midler	-81 873	100%		-84 203	100%	
Kostnader ved anskaffelser av midler	27 913	34,1		28 668	34,0%	
Netto anskaffelse av midler	-53 960	65,9%		-55 535	66,0%	
Administrasjon	3 067	3,7		5 151	6,1%	
Disponibelt til formålet	50 893	62,2%	100%	-50 384	59,8%	100,0%
Lokale og regionale aktiviteter	10 242	12,5%	20,1%	10 079	12,0%	20,0%
Utvikling og støtte til kurs	1 665	2,0%	3,3%	1 657	2,0%	3,3%
Helsefaglig kom. og opplysningsarb.	11 336	13,8%	22,3%	7 497	8,9%	14,9%
Kommunikasjon, informasjon	10 299	12,6%	20,2%	6 319	7,5%	12,5%
Arbeid med Astma og Allergi og Hjerneslag	3 210	3,9%	-6,3	4 188	5,0%	8,3%
Annet organisasjonsarbeid	6 097	7,4%	12%	7 850	9,3%	15,6%
Klinikk og organisasjonsarbeid	3 147	3,8%	6,2%	3 026	3,6%	6,0%
Sum organisasjonsarbeid	45 996	56,2%	90,4%	40 616	48,2%	80,6%
Årsresultat	-4 897			-9768		

Inntekter ikke medtatt under innsamlede midler

Lotteriinntekter og kompensasjon for spilleautomater er ikke en del av aktivitetsnoten.

LHL mottar ulike tilskudd slik som medlemstilskudd og tilskudd fra Extra stiftelsen, disse er heller ikke inkludert.

Medlemsinntekter

40% av de totale medlemskontingentene fordeles videre til lokallag der medlemmet har tilhørighet. I denne oversikten vises 100% av medlemskontingenter som anskaffelse av midler. 40% andelen som utdeles til lokallagene, ligger under organisasjonsarbeid på linjen lokale og regionale aktiviteter. I selskapets regnskap vises inntekten netto.

Privatmarkedet

LHL har hatt følgende innsamlingsaksjoner i 2017:

Kalenderaksjon
Påskeaksjon
Sommeraksjon
Høstaksjon
Juleaksjon
LHL venn

Bedriftsmarkedet

LHL har inngått produktavtaler med enkelte bedrifter

Gaver

LHL mottar testamentariske gaver, minnegaver og andre gaver. Har giver øremerket gavene, overføres midlene til stiftelsene LHL Hjertefond, LHL Lungefond eller LHL Støttefond, og er ikke inntektsført i LHL.

Kostnader

I kostnader ligger kostnader direkte knyttet til innsamlede midler.

Administrasjonskost

Administrasjonskostnad består av personalkostnader knyttet til administrasjon av innsamlede midler.

Lokale og regionale aktiviteter

I lokale og regionale aktiviteter ligger 40% av medlemskontingentene, da disse midlene deles ut til lokallag til bruk for lokale aktiviteter. Se også omtale under medlemsinntekter ovenfor.

Utvikling og støtte til kurs

LHL utvikler og holder kurs, slik som Triminstruktørkurs og Livredderskolen. Eventuelle kursinntekter er trukket fra.

Helsefaglig kommunikasjon og helseopplysningsarbeid

Her ligger aktiviteter knyttet til opplysningsarbeid for medlemmer og pasientgrupper som LHL retter seg mot. Arbeidet omfatter praktisk opplysning og informasjon om sykdom, og det å leve med sykdom. Her ligger også kostnader til drift av åpen linje "spør ekspertene" hvor personer kan få opplysning og veiledning.

Kommunikasjon, informasjon

Her inngår arbeid med kommunikasjon mot medlemmer, interessegrupper, myndighetspersoner og media gjennom ulike kanaler som Det nytter, sosiale medier og politisk påvirkningsarbeid.

Arbeid med astma, allergi og hjerneslag

LHL startet satsing på områdene astma, allergi og hjerneslag i 2015. Det drives informasjonskampanjer og opplysningsarbeid på områdene.

Annet organisasjonsarbeid

Her inngår arbeid mot LHLs lokallag og medlemsmasse, og interessegruppene i LHL.

Klinikk og organisasjonsarbeid

Her inngår kostnader til utvikling av LHLs helsetjenester og organisasjon.

Til landsmøtet i Landsforeningen for hjerte- og lungesyke

Uavhengig revisors beretning

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert Landsforeningen for hjerte- og lungesykes årsregnskap som viser et underskudd i selskapsregnskapet på kr 26 602 464 og et underskudd i konsernregnskapet på kr 105 275 443. Årsregnskapet består av:

- selskapsregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2017, resultatregnskap og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper, og
- konsernregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2017, resultatregnskap og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening:

- er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter
- gir det medfølgende selskapsregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til Landsforeningen for hjerte- og lungesyke per 31. desember 2017 og av foreningens resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.
- gir det medfølgende konsernregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til konsernet Landsforeningen for hjerte- og lungesyke per 31. desember 2017 og av konsernets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av foreningen og konsernet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon

Ledelsen er ansvarlig for øvrig informasjon. Øvrig informasjon består av årsberetningen, men inkluderer ikke årsregnskapet og revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon.

Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styrets og generalsekretærs ansvar for årsregnskapet

Styret og generalsekretær (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet er ledelsen ansvarlig for å ta standpunkt til foreningens og konsernets evne til fortsatt drift, og på tilbørlig måte å opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av internkontroll.

- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av foreningens og konsernets interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av regnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om foreningens evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i regnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifierer vår konklusjon om årsregnskapet og årsberetningen. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at foreningen ikke fortsetter driften.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.
- innhenter vi tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis vedrørende den finansielle informasjonen til enhetene eller forretningsområdene i konsernet for å kunne gi uttrykk for en mening om det konsoliderte regnskapet. Vi er ansvarlige for å lede, følge opp og gjennomføre konsernrevisjonen. Vi alene er ansvarlige for vår revisjonskonklusjon.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til dekning av tap er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell

informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av foreningens og konsernets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringskikk i Norge.

Oslo, 8. mai 2018

PricewaterhouseCoopers AS

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Hans-Christian Berger'.

Hans-Christian Berger
Statsautorisert revisor